

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Zahraniční politika Velké Británie na Blízkém
východě po Arabském jaru**

Kristýna Ryšanová

Plzeň 2014

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Zahraniční politika Velké Británie na Blízkém
východě po Arabském jaru**

Kristýna Ryšanová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2014

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí práce PhDr. Martině Ponížilové za její odborné vedení, podnětné a kritické připomínky, a v neposlední řadě také za trpělivý a vstřícný přístup.

Obsah

Úvod.....	6
1. Analýza zahraniční politiky	10
2. Státní hladina analýzy v zahraniční politice.....	11
2. 1 Pojem stát a jeho moc	12
2. 1. 1 Vojenská moc státu	13
2. 1. 2 Ekonomická síla.....	15
2. 1. 3 Národní identita a soft power.....	16
3. Britský institucionální zahraničně-politický aparát	18
3. 1 Výkonná moc	18
3. 2 Zákonodárná moc.....	21
4. Komparační kritéria	25
5. Arabské jaro v Egyptě a následný vývoj na politické scéně	26
6. Politické vztahy Velké Británie a Egypta	29
7. Bezpečnostní vztahy	37
8. Ekonomické vztahy.....	40
9. Zahraniční politika Velké Británie v Egyptě po a před Arabským jarem (komparace)	49
Závěr	53
Seznam literatury	56
Resumé.....	65
Přílohy.....	66

Úvod

Suezská krize, válka v Zálivu či izraelsko-palestinský konflikt – okamžiky, jež se neodmyslitelně pojí s regionem Blízkého východu. K jeho pověsti dlouhodobě nestabilní oblasti však mimo jiné přispěly i nedávné události, kdy se občané blízkovýchodních států rozhodli vzepřít autoritářským vládám a nastolit režim blížící se demokratickému pojetí státu (Ponížilová 2011: 140). Hovoříme tak nyní o tzv. *Arabském jaru*, jež odstartoval na podzim roku 2010 Tunisian Mohamed Bouazízi sebe zapálením na protest proti autoritářskému režimu. Lze se tak domnívat, že právě Bouazízi započal vlnu revolt a povstání, které se následně přelývaly do okolních států. Nevyhnuly se tak ani Libyi, Sýrii či Egyptu, kde později došlo pod tlakem uvedených událostí z února a března 2011 ke svržení prezidenta Husního Mubáraka (Ajami 2012).

Arabské jaro, které pro zasažené státy představuje významný moment nejen v jejich historii, do značné míry determinuje i zahraniční politiku západních mocností vzhledem k celému blízkovýchodnímu regionu. Takovým aktérem je i Velká Británie, jejíž ministři zahraničí nahlíželi na oblast Blízkého východu jako na klíčovou již v souvislosti s existencí Britské Indie a Osmanské říše, tzn. přibližně od 19. století (Kynclová 2012: 28; Ponížilová 2011: 123). Britové se po dlouhou dobu ve své zahraniční politice obraceli k udržování mocenské rovnováhy v Evropě (Druláková – Drulák 2011: 43–45) a dbali na prosazování svého národního zájmu. Z těchto důvodů proto přistupovali obdobným způsobem i k dění na Blízkém východě, kde se významněji angažovali do roku 1956 a Suezské krize, jež byla zapříčiněna Gamalem Nássirem, egyptským protikoloniálně orientovaným panovníkem. Od té doby britský vliv v regionu začal značně slábnout (Čejka 2013: 100; Ponížilová 2011: 130–135).

Dá se říci, že současnou zahraniční politiku Velké Británie vůči Blízkému východu vzhledem k uplynulému časovému horizontu ovlivnily nové skutečnosti. Ve své Národní bezpečnostní strategii z roku 2010 Británie například vytyčila jako svůj zásadní cíl ochranu britské národní bezpečnosti,

přičemž v blízkovýchodní otázce upozorňovala na udržování stability a míru bez použití jaderných zbraní (HM Government 2010: 9–14). Avšak událost rozměru Arabského jara, jehož dozvuky můžeme slyšet i dnes, pravděpodobně zahraničně-politický koncept Velké Británie jako důležitého mezinárodního aktéra mohla ovlivnit. Z těchto důvodů bude primárním cílem této práce zjistit, zdali se britská zahraniční politika vůči Blízkému východu v důsledku událostí Arabského jara změnila a pokud ano, v jakých aspektech. Abychom mohli v práci analyzovat britskou zahraniční politiku hlouběji, omezíme reprezentaci oblasti Blízkého východu na jednu zemi, kterou bude Egypt. Egypt jako země s hluboko do dějin starověku sahající historií představuje už z geopolitického hlediska důležitý bod Blízkého východu, jelikož spojuje Středozemní moře s Indickým oceánem (Brehony 2012: 31). Vzhledem k faktu, že v zemi žije přibližně 80,7 milionů obyvatel,¹ je Egypt bezesporu nejlidnatější blízkovýchodní zemí. Jako jedna z kolébek Egypt civilizace vynikal v moderních dějinách i politicky, ať už prostřednictvím Násirových panarabských integračních snah či uzavřením míru s Izraelem v roce 1979 (Burgrová 2011: 77–82) a udržováním kontaktů se Spojenými státy americkými, jež jsou i britským významným partnerem (Brehony 2012: 32). Ačkoliv pro samotnou Velkou Británii angažující se v zemi Nilu již od 20. let 20. století znamenala Suezská krize ochladnutí vztahů, postupem času došlo k jejich pomalému opětovnému navázání (Burgrová 2011: 77). Události Arabského jara, od kterých Egypt prošel hned dvakrát svržením hlavy státu a současně čelí i vnitřním nepokojům mezi vládou a Muslimským bratrstvem, však mohly celkovou britskou zahraniční politikou zamíchat. Proto bude zajímavé sledovat, jakým směrem poplyne další vývoj situace (Nasralla 2013).

Cílem této práce je zodpovědět na stanovenou základní výzkumnou otázku, která zní tedy takto: Změnila se britská zahraniční politika vůči Egyptu

¹ The World Bank (2012a). *Egypt – Country at a glance* (<http://www.worldbank.org/en/country/egypt>, 22. 04. 2014).

v důsledku událostí Arabského jara, tedy pádu režimu dlouholetého prezidenta Husního Mubáráka v roce 2011? A pokud ano, v jakých aspektech?

Zkoumané období britské zahraniční politiky tedy omezíme i do jisté míry vzhledem ke stále aktuálnosti tématu práce na porevoluční léta 2011–2013, přičemž toto období budeme komparovat s léty před Arabským jarem, tj. s vládou Husního Mubáráka v Egyptě v letech 1981–2011. Je však nutné podotknout, že z důvodu stále neuklidněné situace v Egyptě není možné změnu britské zahraniční politiky paušalizovat. Připouštíme proto, že díky možnosti vzniku nepředpokládaných událostí v Egyptě zahraniční politika Velké Británie vůči Egyptu může v následujících letech nabrat zcela odlišný směr. Platnost závěrů této práce tak bude limitována pouze pro zkoumané období.

Práci pojmem jako komparativní případovou studii, přičemž, respektujíc státní hladinu analýzy, stanovíme soubor tří kategorií komparačních kritérií, jež se odvíjí od prostředků zahraniční politiky (Druláková – Drulák 2011: 33–72). Zaměříme se tedy na změnu britské zahraniční politiky vůči Egyptu v oblasti politických vztahů, tedy postoje Velké Británie k egyptské politice po i před Arabským jarem. Dále také na podporu dodržování lidských práv a přechod Egypta k demokratickému politickému systému. Do druhé kategorie komparačních kritérií britské zahraniční politiky s využitím Národních bezpečnostních strategií zahrneme bezpečnostní vztahy, zejména se zaměřením na hrozby terorismu a s ním souvisejících zbraní hromadného ničení.

Poslední kritéria zvolíme v oblasti ekonomických vztahů, kde pozornost otočíme ke vzájemným obchodním vazbám a ekonomické podpoře Egypta Velkou Británií i z hlediska investic či surovinových zdrojů.

Samotnou strukturu práce tvoří čtyři hlavní části, a to úvod, poté část teoretická, praktická a závěr. Druhou část věnujeme kromě metody především teoretickým východiskům, ze kterých budeme při analýze zahraniční politiky Velké Británie vycházet v praktické části. Zaměříme se tedy na teorii zahraniční politiky na úrovni hladin státu a zahraničně-politické nástroje v souvislosti s vojenskými a ekonomickými kapacitami státu jako světové

mocnosti. Nastíníme, jak stát jako aktéra mezinárodních vztahů uchopuje realistická a liberální teorie. Pokusíme se však také vysvětlit i britský institucionální aparát podílející se na tvorbě zahraniční politiky.

V části praktické poklademe důraz na rozbor zahraničních politik ve výše uvedených obdobích a na základě komparačních kritérií popsaných v části teoretické. Tento rozbor nám umožní v závěrečné části zodpovědět výzkumnou otázku, zda se britská zahraniční politika po Arabském jaru vůči Egyptu změnila či nikoliv – a pokud ano, v jakých aspektech. Zde také shrneme a zhodnotíme informace textu práce.

Mezi hlavními informačními prameny této práce převažují zejména oficiální zdroje britských politických institucí dostupné na internetu a texty zahraničních autorů, jelikož v českém akademickém prostředí neexistuje k aktuálnímu vývoji dostatek odborné literatury a relevantních zdrojů. Je však nutno podotknout, že i omezené množství ze zdrojů zahraničních se věnuje specificky zahraniční politice Velké Británie v Egyptě. Často se tak jedná o souborné dokumenty věnující se plošně celému regionu Blízkého východu, což může v konečném důsledku limitovat výsledky práce.

Vzhledem k aktuálnosti tématu se v práci projevuje, byť v užším spektru, i využití zpráv tiskových agentur a think-tanků jako BBC, Reuters či Chatham House.

Teoretická část

1. Analýza zahraniční politiky

Analýza zahraniční politiky představuje vědní disciplínu skládající se z vybraných poznatků několika, zejména humanitních, oborů. Vychází tak především z mezinárodních vztahů a politologie, přičemž však dále čerpá i ze sociologie či historických věd. Tato skutečnost tak potvrzuje interdisciplinární charakter zahraniční politiky, jejíž tvorba je ovlivněna kromě domácích i vnějšími vlivy (Druláková – Drulák 2011: 9). Využijeme-li terminologii Roberta Putnama, můžeme v této souvislosti hovořit o zahraniční politice jako o tzv. *two-level game* (Starr 2006: 4), kdy kromě vztahů mezi státy v mezinárodním prostředí je nutno uvažovat i demografickou strukturu či veřejné mínění v dané zemi (Druláková – Drulák 2011: 9).

Ani z hlediska aktérů nelze říci, že je to pouze stát a jeho institucionální struktura, která udává směr zahraniční politiky. S postupujícím studiem a rozšiřujícím se spektrem těchto aktérů dnes díky Jamesu Rosenauovi v rámci tzv. *hladin analýzy* proto rozlišujeme hned několik takových hladin v závislosti na jejich vlivu na zahraniční politiku (Hudson – Vore 1995: 213). Sestupně řazeno jsou jimi mezinárodní společenství, stát, nadnárodní korporace, nevládní organizace, organizované zločinecké skupiny včetně mezinárodního terorismu a jednotlivci (Kaarbo – Ray 2011: 96).

Nelze jednoznačně říci, která z hladin je tou nejpodstatnější, jelikož analýza zahraniční politiky je komplexním výstupem všech těchto hladin. Někteří autoři však poukazují na důležitost vybrané hladiny na úkor dalších. Státní hladinu ve svém výzkumu upřednostnil i americký odborník na zahraniční politiku, Richard Snyder, jež na ni nahlížel jako na zcela zásadní prvek při zahraničně-politických rozhodovacích procesech (Snyder cit. dle Hudson – Vore 1995: 213). Jak již ze samotného názvu práce vyplývá a budeme-li vycházet z předpokladů klasického realismu, který právě stát

a jeho zájmy staví do popředí,² zaměříme se i my v této práci jako Richard Snyder na státní hladinu analýzy (Druláková – Drulák 2011: 16–18).

2. Státní hladina analýzy v zahraniční politice

Jak jsme již naznačili v první kapitole, těžištěm výzkumu předkládané práce bude státní hladina analýzy zahraniční politiky Velké Británie vůči Egyptu. Státní hladina analýzy představuje druhou úroveň *foreign policy analysis*, kterou lze chápat ve dvou rovinách. První rovinou je státní úroveň jako čistá linie, která se zaměřuje na hlavní charakterové atributy státu a jejich vliv na zahraniční politiku. Druhou a neméně důležitou rovinou, respektive pod-rovinou, jsou domácí vlivy, které zahraniční politiku ovlivňují.

² V realistické perspektivě se stát jako dominantní aktér na poli teorie mezinárodních vztahů objevuje od Vestfálského míru. Stává se tak tématem zejména pro teoretiky klasického realismu, jejichž základnou, jak se lze domnívat, byla právě Velká Británie – a to i díky tvorbě Edwarda Hallea Carra a jeho knihy *Dvacetiletá krize 1919–1939*, publikace kritizující dosavadní idealistické, respektive utopistické teorie. Na Carra přinášejícího do diskuze v rámci první velké debaty mocenský aspekt později navazuje německý emigrant do Spojených států amerických, Hans Morgenthau. Státu jako politickému aktérovi přisuzuje opět zejména mocenské záměry, které determinují jeho chování v zahraniční politice (Müller 2005: 30–33). Mocenským zájmem je pak chápán národní zájem zajištění bezpečnosti, jehož obhajoba se rovná otázce přežití (Hobson 2003: 50–53). Pro zajištění přežití využívá stát kromě diplomatických prostředků i vojenskou sílu, jejímž prostřednictvím se snaží zajistit svou bezpečnost v systému, který je anarchického charakteru. Z toho vyplývá, že je ochoten vstoupit do aliance bezpečnostní, případně aliance s ostatními státy – avšak pouze v případě přímého prospěchu a současného neohrožení jeho univerzálních hodnot, tj. národního zájmu (Drulák 2003: 58–61). Pro srovnání v případě liberálních států můžeme pozorovat inklinaci k usilování o svobodu a rovná práva jednotlivců, která jsou podpořena orientací na kapitalistickou formu ekonomiky. Existence tržní ekonomiky, *neviditelné ruky trhu* definované Adamem Smithem a zásady volného trhu poskytují živnou půdu pro mezinárodní spolupráci. Liberálové se při prevenci válečného konfliktu spolupráci v mezinárodní alianci či organizaci nebrání. Taková prevence pak přináší státům právě finanční, materiální a jiné výhody, které zemím z mezinárodní ekonomické spolupráce plynou. Potenciální ohrožení válkou tržní kooperaci značným způsobem omezuje až znemožňuje. Stát tak odsunuje bezpečnostní dilema stranou a respektuje vzájemnou *interdependenci*. Tento fakt v souladu s liberalismem umožňuje otevření prostoru domácí politice a vnitropolitickým procesům, které se stávají rovnocenným partnerem politice zahraniční (Blažek 2005: 43–49).

Kromě veřejného mínění a širokého spektra sociálních skupin je to především státní aparát, kterému se budeme věnovat později rovněž v této kapitole (Druláková – Drulák 2011: 55–73).

2. 1 Pojem stát a jeho moc

V řadě odborných publikací se setkáme s podobnými základními definicemi esenciálních znaků, které přísluší současnému pojetí moderního státu. Nezbytnou podmínkou pro stát je obyvatelstvo, respektive národ, který spojuje společná historie, kultura a jazyk v rámci národní identity (Kaarbo – Ray 2011: 97). Území ohraničené státními hranicemi a vnitřní suverenita na celé rozloze státu jsou také zcela zásadními body pro uznání státu mezinárodním společenstvím (Druláková – Drulák 2011: 55).

Se státem úzce souvisí jeho moc. Jak někteří autoři uvádí, je nutné rozlišovat i státní moc ve dvou rovinách. Státní moc jako vyjádření vnější suverenity státu, kterou Mann nazývá jako *despotickou moc*. Ztotožňuje ji s případy, kdy stát a jeho instituce, respektive elity, vykonávají politická rozhodnutí bez konzultací s občanskou veřejností. Druhým případem je *reálná moc*, kterou je stát skutečně schopen prosadit. Jde tak o „*infrastrukturální moc*“ vyjadřující státní kapacitu zajištění pořádku na svém území včetně „*implementace rozhodnutí*“ (Mann cit. dle Alden – Aran 2012: 170). Jiní autoři odvozují moc a její projekci v zahraniční politice od vojenských a ekonomických kapacit státu, neopomíjejíce národní hodnoty a prostředky *soft power* (Kaarbo – Ray 2011: 98–106).

V rozšířeném pojetí můžeme rozlišovat další vlastnosti státu, dle kterých lze odhadnout státní moc. Jak totiž uvádí manželé Drulákové ve své publikaci, podle Rosenaua a Renouvina tyto charakteristiky přímo ovlivňují zahraniční politiku státu. V následující podkapitole tyto atributy rozebereme a pokusíme se do jednotlivých kategorií zařadit Velkou Británii (Druláková – Drulák 2011: 56–57).

2. 1. 1 Vojenská moc státu

Velká Británie jako demokratická konstituční monarchie je ostrovní stát o rozloze 242 495 km².³ Od evropského kontinentu *Anglickým kanálem*⁴ oddělená Británie však z geografického hlediska představuje součást Severní Evropy (Brown – Cook 2010: 282–283). Jak je všeobecně známo, vzájemnou příslušnost pak v současné době podporuje kromě historických i vazba Velké Británie na Evropu (Ash 2001: 4–5), zejména v podobě jejího členství v Evropské unii od roku 1975.⁵

Ostrovní charakter Velké Británie nahrává rozvoji námořnictva, které pak tvoří významnou složku národní moci. Jak již naznačil ve svých dílech na konci 19. století Alfred Thayer Mahan a Sir Halford Mackinder, Velká Británie tuto svou geografickou predispozici v 19. století využila a zaměřila se na námořní složky,⁶ jejichž rozvoj běžel na úkor sil pozemní armády, a tak i na schopnost vyvažovat moc na evropském kontinentu vzhledem ke klíčovým oblastem tzv. *heartlandu* a později *rimlandu* (Kaarbo – Ray 2011: 109–111).

Zaměříme-li se nyní na zkoumané období, vzhledem k dostupným údajům zjistíme, že v mezidobí let 1988–2011 britské armádní výdaje klesly téměř o více jak jednu třetinu, kdy se postupným snižováním dostaly z hodnoty 4 % HDP na 2,5 % HDP.⁷ V roce 2012, tedy po Arabském jaru, tato hodnota zůstala nezměněna.⁸ Přesuneme-li pozornost na celkové armádní výdaje v amerických dolarech v globálním měřítku, zjistíme, že ve stejném období

³ World Statistic Pocketbook (2013). *United Kingdom countryprofile: UN Data*. (<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=United%20Kingdom>, 19. 03. 2014).

⁴ Známý jako *English Channel* (Brown – Cook 2010: 282–283).

⁵ European Movement (2011). *Britain and the EU: are there alternatives to membership? Euromove*. 10. 2011 (<http://www.euromove.org.uk/index.php?id=6509>, 17. 03. 2014).

⁶ V 19. století byla britská námořní armáda největší na světě (Kaarbo – Ray 2011: 111).

⁷ SIPRI (2013). *SIPRI Military Expenditures Table* (<http://milexdata.sipri.org/files/?file=SIPRI+milex+data+1988-2012+v2.xlsx>, 19. 03. 2014).

⁸ SIPRI (2012). *Top 15 table 2012* (<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/Top%2015%20table%202012.pdf>, 19. 03. 2014).

z 58 231 USD klesly na 57 891 milionů USD, přičemž v letech 2007–2011 byly výdaje přibližně okolo 60 000 milionů USD.^{9, 10} Je však nutno podotknout, že početnost britské armády jako celku s 165 650 vojáky k roku 2011 nepatřila zdaleka k největším,^{11, 12} přičemž tento fakt si lze vysvětlit tendencí Velké Británie zeštíhlovat počty svých pozemních, vzdušných i námořních sil. Dle premiéra Davida Camerona současně necítí ohrožení vlastní bezpečnosti.¹³ Nicméně na základě výše uvedeného se lze domnívat, že Velká Británie vykazuje znaky vysoké vojenské moci, kdy společně s Čínou, Ruskem, Francií, Spojenými státy americkými, Japonskem a Německem patří v absolutních hodnotách mezi státy s nejvyššími armádními výdaji (Kaarbo – Ray 2011: 111).¹⁴ Z hlediska jaderných zbraní je Velká Británie jednou ze zemí, které se oficiálně přiznaly k jejich vlastnictví. Je schopna operovat až s počtem 225 jaderných hlavic, avšak v rámci *Úmluvy o všeobecném zákazu jaderných zkoušek*¹⁵ a *Smlouvy o nešíření jaderných zbraní* (NPT)¹⁶ se zavázala neprovádět jejich testování včetně nešíření do jiných zemí.¹⁷

⁹ Viz příloha č. 1.

¹⁰ SIPRI (2013). *SIPRI Military Expenditures Table* (<http://milexdata.sipri.org/files/?file=SIPRI+milex+data+1988-2012+v2.xlsx>, 19. 03. 2014).

¹¹ The World Bank (2014a). *Armed Forces Personnel, total* (http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1/countries/1W-GB?order=wbapi_data_value_2011%20wbapi_data_value&sort=desc&display=default, 27. 04. 2014).

¹² Plán restrukturalizace britské armády můžeme nalézt v příloze č. 2.

¹³ BBC (2014a). *1500 UK forces personnel to go in latest military cuts*. 23. 01. 2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-25854374>, 27. 04. 2014).

¹⁴ SIPRI (2012). *Top 15 table 2012* (<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/Top%2015%20table%202012.pdf>, 19. 03. 2014).

¹⁵ V anglickém jazyce: *Comprehensive Test Ban Treaty*.

¹⁶ V anglickém jazyce: *Nuclear Non-Proliferation Treaty*.

¹⁷ Campaign for Nuclear Disarmament UK (2010). *Nuclear Weapons States Briefings. Campaign for Nuclear Disarmament*. 26. 05. 2010 (<http://www.cnduk.org/global-abolition-briefings/722?task=view>, 19. 03. 2014).

Nedílnou součástí vojenské moci je počet obyvatelstva. Dle údajů Světové banky dosáhla Velká Británie v roce 2012 60,23 milionů obyvatel,¹⁸ data z ledna letošního roku toto potvrzují a současně ve světovém žebříku řadí Velkou Británii na 23. místo za Francii.¹⁹ Přestože nelze zcela jednoznačně definovat spojení mezi velikostí populace a vojenskou silou státu, můžeme se domnívat, že faktor vysokého počtu obyvatel jako potenciální využitelné armádní síly přispívá k charakteristice ostrovní monarchie jako světové mocnosti (Kaarbo – Ray 2011: 110).

2. 1. 2 Ekonomická síla

Ekonomickou sílu země odvozujeme zejména od stupně její průmyslové vyspělosti. Velká Británie byla symbolem industrialismu 19. století, tedy době, kdy její námořnictvo stálo na první příčce ve světovém měřítku (Kaarbo – Ray 2011: 111). Vzhledem tak k její schopnosti zajistit dostatek financí do státní pokladny se předpokládala a předpokládá její vojenská síla – vzhledem ke kapacitám zajistit finančně náročné jaderné zbraně a další technologie. Současně tak opět splňuje podmínky světové mocnosti (Morris 2011: 328).

Velká Británie se svým hrubým domácím produktem pohybujícím se v roce 2012 dle OECD na hodnotě 2 272 393,7 milionů USD^{20, 21} zaujímá šesté místo na světovém žebříčku.²² Ve stejném roce se také Velká Británie podílela na světovém HDP 2,81 %.²³ Byť geografická poloha a ostrovní

¹⁸ The World Bank (2012b). *Data: United Kingdom*. (<http://data.worldbank.org/country/united-kingdom>, 19. 03. 2014).

¹⁹ CIA World Factbook (2014). Country comparison: Population. *CIA*. 2014 (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>, 19. 03. 2014).

²⁰ V přepočtu na domácí měnu hovoříme o 1 567 170,0 milionů liber. Dle analýzy britské Kanceláře pro národní statistiku HDP vzrostlo v roce 2013 o 1,9 %. Zdroj: Office for National Statistics (2014). *Gross Domestic Product Preliminary Estimate, Q4 2013* (http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_350407.pdf, 19. 03. 2014).

²¹ OECD (2014). *Gross Domestic Product: United Kingdom* (http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SNA_TABLE1, 19. 03. 2014).

²² The World Bank (2013). *Gross Domestic Product* (<http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, 19. 03. 2014).

²³ International Monetary Fund (2013). *Gross domestic product based on purchasing-power-parity (PPP) share of world total* (<http://goo.gl/9Dlq67>, 21. 04. 2014).

charakter Velkou Británií co do přírodních zdrojů značně limituje, věnuje se těžbě ropy a zemního plynu v Severním moři (Klímová 2004: 34–35). Jako světová mocnost díky svým kapacitám je v době interdependence schopna zajistit další hospodářsky významné nerostné suroviny jako uhlí či železo, nicméně jejich nedostatek by při nastavení multipolárního mezinárodního systému neznamenal nutně – jak tomu bylo například v případě Spojených států amerických a Sovětského svazu během studené války a bipolárního mezinárodního systému (Kaarbo – Ray 2011: 112–113).

2. 1. 3 Národní identita a soft power

Vliv jazyka, společné kultury, politických hodnot a obecně národní identity na politickou kulturu a zahraniční politiku může být důležitý, obzvláště budeme-li uvažovat koncept *soft power* podle Josepha Nye (Morris 2011: 332). Velká Británie v podstatě jako mnohonárodnostní stát skládající se z obyvatel irského, waleského, anglického a skotského obyvatelstva (Kaarbo – Ray 2011: 97) je nucena udržovat jednotný „koncept britskosti“ (Wasson 2010: 368). V očích Britů je vyjádřen hrdost na monarchii a liberálně demokratické uspořádání země, které se formou *westminsterského modelu* podařilo rozšířit i do světa. Například protestantství a další tradiční hodnoty zastupují v britské soft power podstatný prvek (Wasson 2010: 369), anglický jazyk pak zejména díky jeho prosazení nejen v mezinárodním obchodu (Morris 2011: 33). Velká Británie je hrdá země, která se spoléhá ve svých zahraničně-politických rozhodnutích na své zkušenosti, což dokládá i systém zvykového práva, který je v zemi zakořeněn. Velká Británie nerada debatuje nad vzdálenou budoucností mezinárodních vztahů a soustředí se na současnost (Druláková – Drulák 2011: 56). V kulturní oblasti však inklinuje k šíření svých hodnot, například prostřednictvím televizní a rozhlasové společnosti *British Broadcasting Company* (BBC) a jejích 180 milionů posluchačů po celém světě (Morris 2011: 333).

Zaměříme-li nyní pozornost směrem k diverzifikaci států podle jejich zahraniční politiky uvedené v díle Aldena a Arana, zjistíme,

že Velkou Británií lze chápat jako tzv. *instutucionalizovaný stát*. V tomto smyslu jde v podstatě o formu úzce blízkou chápání moderního pojetí státu, opírajícího se o stabilní institucionální strukturu. Obecně se kloní k vyjednávací diplomacii, ekonomické spolupráci i spolupráci v jiných rovinách. V případě nutnosti směřuje k užití ekonomických prostředků v podobě sankčního mechanismu (Mann cit. dle Alden – Aran 2012: 190–194).

Z výše uvedeného vyplývá, že Velká Británie disponuje dostatečnými vojenskými, ekonomickými kapacitami včetně soft power na to, aby mohla projektovat svůj vliv v mezinárodní politice. Na tomto základě ji tedy můžeme, a v této práci i budeme, pokládat za velký stát, přičemž současně tento faktor společně s demokratickým politickým systémem ovlivňuje i typ její zahraniční politiky.

Z této pozice lze v obecném měřítku hovořit o tom, že světová mocnost vykazuje ve své zahraničně-politické koncepci nezdědka kdy široké spektrum zájmů často globálního dosahu, což však z celkového pohledu může vést k nekonzistentnosti jejích národních zájmů. K jejich prosazení preferuje pod hlavičkou *demokratického míru* vůči ostatním zemím demokratického charakteru prostředky spolupráce před užitím vojenské síly. Obecně se jí však v případě nutnosti zajištění vlastní bezpečnosti nevyhýbá. V rámci zahraniční politiky pak dále vytváří alianční vztahy s dalšími státy a nalézá v dané oblasti spojence vyznačujícího se svou výhodnou geostrategickou polohou. Může se však jednat i o jiné rysy, například surovinové bohatství či politické charakteristiky, které by světové mocnosti například mohly být ekonomicky a jinak přínosné. Ekonomické vztahy a související zahraničně-politické nástroje jako zvyšování cel či vývozu pak představují kategorii rozhodnutí často globálního dopadu (Druláková – Drulák 2011: 57–67).²⁴

²⁴ Ve srovnání s malými státy, u kterých, jak uvádí autoři Druláková – Drulák, například zvýšení vývozu nebo cel nemá ve většině případů zásadní dopad na světové trhy a ekonomiku (Druláková – Drulák 2011: 65).

3. Britský institucionální zahraničně-politický aparát

Jak jsme naznačili v předchozích částech textu, institucionální aparát zabývající se zahraničně-politickou agendou spadá do pod-roviny státní analýzy. Jeho výstupy jako aktéra v domácím prostředí ovlivňují tvorbu zahraniční politiky (Druláková – Drulák 2011: 73). Ačkoliv se můžeme setkat s názorem, že v případě Velké Británie není možné vzhledem k různorodým zahraničním politikám identifikovat zahraničně-politický aparát jednoznačně (Williams 2004: 928–929), pokusíme se v následující části popsat jeho nejdůležitější orgány podle šíře jejich pravomocí v tvorbě zahraniční politiky.

3. 1 Výkonná moc

3. 1. 1 Britská královna

Pro britskou královnu jako hlavu konstituční monarchie je souzena pouze role formální, kdy královna reprezentuje stát navenek, přičemž ve svých politických názorech zůstává neutrální (McEwen 2003). Její pravomoci jsou určeny *královskými prerogativy*,²⁵ jež rozlišují všeobecné pravomoci a osobní pravomoci královské koruny. Pro tvorbu zahraniční politiky přikládáme důležitost pouze všeobecným pravomocem panovnice, v jejichž rámci stvrzuje vládní dokumenty podpisem, respektive tzv. *královským souhlasem*,²⁶ je oprávněna k přípravě mezinárodních smluv, zajišťování obrany země vůči nepřátelským subjektům včetně vyhlášení války. Z hlediska ozbrojených složek stojí královská koruna jako velitel ozbrojených sil, jež má plné právo z hlediska alokace a organizace bojových jednotek (Gay – Maer 2009: 4–5).

3. 1. 2 Premiér

Role britského ministerského předsedy, jmenovaného královnou, se odvíjí zejména od jeho zodpovědnosti za chod celé vlády, včetně vládních

²⁵ V anglickém jazyce: *Royal Prerogative*.

²⁶ V anglickém jazyce: *Royal Assent*.

agentur. Nicméně David Cameron, současný premiér pocházející z Konzervativní strany, deleguje z pozice *ministra pro státní službu*²⁷ své pravomoci na vládní ministry.²⁸

V současnosti neexistuje písemná právní kodifikace pravomocí premiéra, kromě pravomocí vycházejících z prerogativ a ústavních zvyklostí. Premiér má tak právo vyhlásit válku, rozhodovat o umístění armádních sil či vytvářet smlouvy. V reálné politice je tak užito tradičních politických zvyklostí.²⁹ Doktor Mark Bennister se však v rámci šetření parlamentní *Komise pro politickou a ústavní reformu*³⁰ pokusil tyto pravomoci definovat. Ačkoliv připouští, že díky dosavadní praxi záleží do značné míry na osobnosti politika a jeho dovednostech, můžeme říci, že s ohledem na zahraniční politiku premiér navrhuje témata, kterými se bude vláda zabývat (Bennister 2011).

3. 1. 3 Ministerstvo zahraničních věcí (Foreign and Commonwealth Office)

Britské *Ministerstvo zahraničních věcí* je klíčovým vládním orgánem zabývajícím se zahraniční politikou státu. Jeho úkolem je analyzovat mezinárodní hrozby a zabezpečovat národní zájem země. Dále se zabývá prevencí konfliktů či konkrétněji i bojem proti organizovanému zločinu a terorismu. Současně spolupracuje s *Ministerstvem pro mezinárodní rozvoj* a *Ministerstvem obrany* při *peacekeepingových misích*. Činnost kanceláře však zahrnuje i ekonomickou rovinu, kdy má ministerstvo podíl na jednáních o zahraničních investicích, propaguje obchodní zájmy v zahraničí a snaží se navázat nové kontakty, například v rámci organizace *G20*.³¹

²⁷ V anglickém jazyce: *Minister for the Civil Service*.

²⁸ Government UK (a). *Ministerial Role – Prime Minister* (<https://www.gov.uk/government/ministers/prime-minister>, 22. 03. 2014).

²⁹ Parliament UK (a). *Issues and Questions: Prime Minister, Prerogative and Power* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/political-and-constitutional-reform-committee/news/pm-powers-inquiry/discussion-paper-pm-powers/>, 22. 03. 2014).

³⁰ V anglickém jazyce: *Political and Constitutional Reform Committee*.

³¹ Foreign and Commonwealth Office (a). *What We Do?* (<https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-office/about>, 22. 03. 2014).

Pod ministerstvo, v jehož čele v současné době stojí Konzervativec William Hague, spadá ještě celkem dalších 11 jak vládních, tak veřejných těles.³² Z hlediska této práce a komparačních kritérií přikládáme důležitost orgánu *UK Trade and Investment* (UKTI), jež se specializuje přímo na domácí firmy a pomáhá jim při navazování mezinárodních obchodních kontaktů. Poskytuje obchodníkům konkrétní rady pro činnost v konkrétních zemích včetně provádění monitoringu vzájemných ekonomických interakcí.³³

3. 1. 4 Ministerstvo obrany (Ministry of Defence)

Ministerstvo obrany je souborným orgánem, který kromě samotného ministerstva zahrnuje okolo 30 dalších subjektů. Jeho nedílnou součástí představují především ozbrojené složky, tedy námořnictvo (*Royal Navy*), pozemní armáda (*Army*) a letectvo (*Air Force*).³⁴ Oproti imperiálním dobám dnes nejpočetnější složku tvoří právě pozemní armáda s 98 030 muži, letectvo a námořnictvo pak operuje s 36 370 a 33 680 členy.³⁵

Hlavním cílem ministerstva je zajišťovat bezpečnost Velké Británie, a to i prostřednictvím použití síly či jaderného zastrašování. Z toho důvodu představuje náplň práce především výcvik vojáků, avšak podstatnou roli hraje ministerstvo právě i při tvorbě zahraniční politiky.³⁶ Současným ministrem zahraničí je Konzervativec Philip Hammond.³⁷

³² Government UK (b). *Departments, agencies and Public Bodies* (<https://www.gov.uk/government/organisations#foreign-commonwealth-office>, 22. 03. 2014).

³³ UK Trade and Investment (2014). *About UKTI* (<http://www.ukti.gov.uk/uktihome/aboutukti.html>, 22. 03. 2014).

³⁴ Tyto jednotky jsou součástí celku UK Regular Forces.

³⁵ Ministry of Defence. *What We Do* (<https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence/about>, 22. 03. 2014).

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Secretary of State for Defence. *The RT Hon Philip Hammond MP* (<https://www.gov.uk/government/people/philip-hammond>, 22. 03. 2014).

3. 1. 5 Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj (Department for International Development)

Na rozdíl například od České republiky, Velká Británie zřídila v roce 1997 samostatné ministerstvo zabývající se rozvojovou pomocí, jež se v obecném měřítku snaží naplnit závazky plynoucí z *Miléniových rozvojových cílů Organizace spojených národů* (OSN). Zaměřuje se tak na oblasti jako dostupnost vzdělání pro dívky, poskytování humanitární pomoci či post-konfliktní rekonstrukci včetně snahy zlepšit státům jejich ekonomický růst. Dále také na tematiku životního prostředí, především přístup k pitné vodě. Mezi státy, kde ministerstvo v současné chvíli intenzivně pracuje, Egypt zařazen není.³⁸

V zemích, ve kterých ministerstvo realizuje rozvojovou pomoc, pro lepší odlišitelnost užívá na svých budovách, postavených školách a jiných materiálech logo, které demonstruje zainteresování Velké Británie v dané oblasti.^{39,40} Nynější ministryní pro rozvojovou pomoc je Justine Greening.⁴¹

3. 2 Zákonodárná moc

3. 2. 1 Parlament

Z hlediska zahraniční politiky je v parlamentu přisuzována větší důležitost poslanecké sněmovně, jelikož v jejím prostředí dochází k významným debatám za účasti premiéra a členů vlády,⁴² a to o zásadních

³⁸ Department for International Development. *What We Do* (<https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-international-development/about>, 22. 03. 2014).

³⁹ Viz příloha č. 2.

⁴⁰ Department for International Development (2012). *UK Aid – standarts for using the logo* (<https://www.gov.uk/government/publications/uk-aid-standarts-for-using-the-logo>, 23. 04. 2014).

⁴¹ Secretary of State for International Development. *The RT Hon Justine Greening MP* (<https://www.gov.uk/government/people/justine-greening>, 22. 03. 2014).

⁴² Parliament UK (b). *How Parliament Works: The Two House System* (<http://www.parliament.uk/about/how/role/system/>, 19. 03. 2014).

domácích i zahraničně-politických tématech.⁴³ Avšak je nutno podotknout, že ačkoliv byla tematika zahraniční politiky klíčovým tématem debat se silnou účastí ministra zahraničí, od počátku 21. století parlament tato jednání upozadil. *House of Commons* však navrhuje a doplňuje zákony týkající se mezinárodních otázek. Britský parlament prostřednictvím schvalování zákonů má právo vydat zákon týkající se občanství v zámořských teritoriích a ratifikovat mezinárodní smlouvy zabývající se rozšířením Evropské unie (Dickie 2004: 134–135).

Prostředkem kontroly parlamentu nad vládou jsou také parlamentní komise, v nichž se odehrává většina zahraničně-politických jednání. Jejich ustavování a obecné pravomoci jsou sepsány v *Řádu poslanecké sněmovny*^{44, 45} z roku 2002. Pravomoc ke jmenování komisí přísluší buď pouze House of Commons, pouze *House of Lords*, případně jmenují členy obě komory společně. Parlament tak disponuje širokým spektrem komisí pokrývajících nejrůznější témata,⁴⁶ zde se však zaměříme pouze na vybrané z těch, které jsou relevantními s ohledem na zahraniční politiku.

3. 2. 2 Parlamentní komise

3. 2. 2. 1 Komise pro zahraniční záležitosti (Committee on Foreign Affairs)

Komise jmenovaná House of Commons spadající pod článek 152 Řádu poslanecké sněmovny tvoří 11 členů, jejichž úkolem je zajistit spolupráci s Ministerstvem zahraničních věcí a kontrolovat jeho činnost. Tedy nejde pouze o výdaje, ale především o revizi vydávaných zahraničně-politických

⁴³ Parliament UK (c). *How Parliament Works: Checking the Work of Government* (<http://www.parliament.uk/about/how/role/scrutiny/>, 19. 03. 2014).

⁴⁴ V anglickém jazyce: *Standing Order of House of Commons*.

⁴⁵ Dostupné na: (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm>, 21. 03. 2014).

⁴⁶ House of Commons Publications (2002). *Standing Order of House of Commons 2000* (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm>, 21. 03. 2014).

analýz včetně zainteresování do diplomatické služby.⁴⁷ Jak naznačuje Dickie, komise se drží širokému respektu, a to zejména pro své nestranné posuzovací metody (Dickie 2004: 144).

Podobně jako v dalších komisích i zde funguje systém odborných šetření,⁴⁸ jejichž výsledkem jsou reporty. Jedním z posledních je například zpráva zabývající se reakcí Velké Británie na rostoucí extremismus v Severní a západní Africe.^{49, 50}

Nedílnou součástí komise je i stanice BBC a *The British Council*, jež společně představují nejvyšší výdaj Ministerstva zahraničních věcí (Dickie 2004:141).

3. 2. 2 Komise pro bezpečnost a výzvědné služby (Intelligence and Security Committee)

Komise pro bezpečnost a výzvědné služby jako instituce neveřejného charakteru v době svého vzniku vykonávala dozor pouze nad „*bezpečnostní službou, tajnou výzvědnou službou a vládním komunikačním ústředím*.“^{51,52} V současné době spolupracuje s širším spektrem vládních těles včetně Ministerstva obrany.

Výstupy činnosti komise nejsou veřejně snadno dostupné. Pravidelným zvykem však bývá rozmluva s ministrem zahraničí a ministrem vnitra dvakrát za rok, kdy její tématikou jsou především bezpečnostní a politické analýzy

⁴⁷ Parliament UK (d). *Committees: Foreign Affairs Committee – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/foreign-affairs-committee/role/>, 21. 03. 2014).

⁴⁸ Z anglického názvu: *inquiries*.

⁴⁹ The UK's response to extremism and instability in North and West Africa (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201314/cmselect/cmfaaff/86/86.pdf>, 21. 03. 2014).

⁵⁰ Parliament UK (d). *Committees: Foreign Affairs Committee – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/foreign-affairs-committee/role/>, 21. 03. 2014).

⁵¹ Původní znění: „*Security Service, Secret Intelligence Service a Government Communications Headquarters*“ (The Intelligence and Security Committee of Parliament).

⁵² The Intelligence and Security Committee of Parliament. *About the Committee* (<http://isc.independent.gov.uk/>, 21. 03. 2014).

jednotlivých součástí komise, rozpočet, ale i administrativní procesy. Nedílnou součástí pak tvoří diskuze nad bezpečnostní situací v příslušných zemích, „*kde se nachází britské jednotky*“⁵³ (Dickie 2004: 141–142).

3. 2. 2. 3 Komise pro národní bezpečnostní strategii (Committee on National Security Strategy)

Jak už samotný název naznačuje, komise skládající se z dvaadvaceti zástupců obou komor parlamentu kromě spolupráce s vládou na otázkách zajištění národní bezpečnosti, si bere na starosti Národní bezpečnostní strategie. Současná bezpečnostní strategie je platná od roku 2010 do roku 2015, přičemž jak uvádí komise přímo na svých webových stránkách, v tomto mezidobí se plánuje vydávání aktualizovaných reportů přibližně po dvou letech.⁵⁴

3. 2. 2. 4 Komise pro kontrolu vývozu zbraní (Arms Export Control Committee)

Komise představuje důležitou jednotku od roku 1999, která byla vytvořena za účelem kontroly vlády a její politiky pro vyvážení zbraní. Komise provádí obecně dohled nad britským vývozem zbraní a prostřednictvím každoročního výzkumu sleduje státní výdaje na jejich export včetně množství vyvezených zbraní.⁵⁵

3. 2. 2. 5 Komise pro mezinárodní rozvoj (International Development Committee)

Komise spadající opět pod bod číslo 152 Řádu poslanecké sněmovny je sborem celkem jedenácti členů vybraných dolní komorou.⁵⁶ Jak již sám název napovídá, komise se zabývá rozvojovou pomocí v potřebných státech,

⁵³ Původní znění: „*where British troops are involved*“ (Dickie 2004: 142).

⁵⁴ Parliament UK (e). *Committees: The Joint Committee on National Security Strategy – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/joint-select/national-security-strategy/role/>, 21. 03. 2014).

⁵⁵ Parliament UK (f). *Committees: Arms Export Control* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/other-committees/committee-on-arms-export-controls/>, 21. 03. 2014).

⁵⁶ House of Commons Publications (2002). *Standing Order of House of Commons 2000* (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm>, 21. 03. 2014).

přičemž na této problematice intenzivně spolupracuje s Ministerstvem pro rozvojovou pomoc a současně zkoumá jeho politické výstupy včetně finančního hospodaření.⁵⁷

4. Komparační kritéria

Při stanovování komparačních kritérií vycházíme primárně z dělení podle knihy manželů Drulákových a jejich diferenciací zahraničně-politických nástrojů. I zde proto rozdělíme kritéria do třech základních kategorií, na kterých budeme zkoumat změnu britské politiky vůči Egyptu (Druláková – Drulák 2011: 64–68).

První kategorií představují politické vztahy mezi Velkou Británií a Egyptem. Arabské jaro bylo vyvrcholením nespokojenosti občanů s Mubárákovým státem plného korupce a nedodržování lidských práv. Zaměříme se proto na přístup Velké Británie jako demokratické konstituční monarchie k Egyptu v oblasti prosazování dodržování základních lidských práv a prvků demokracie před a po arabsko-jarních nepokojích a způsoby, jak chtěla dosáhnout svých cílů.⁵⁸ Pozornost budeme v tomto místě věnovat také celkovému vnímání Egypta Velkou Británií ve svých zahraničně-politických dokumentech a bezpečnostních strategiích. Je Egypt strategickým partnerem či je vnímán jako hrozba? Má zájem s ním Velká Británie udržovat dobré vztahy či nikoliv? To jsou otázky, které se v rámci tohoto kritéria pokusíme zodpovědět.

Dalším komparačním kritériem jsou bezpečnostní vztahy, tedy přístup britské politiky směrem ke zbraním hromadného ničení a boji proti terorismu. S Egyptem Velká Británie navázala prokazatelně bilaterální vztahy v rámci

⁵⁷ Parliament UK (g). *Committees: International Development Committee – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/international-development-committee/role/>, 21. 03. 2014).

⁵⁸ Foreign and Commonwealth Office (b). *Egypt Overview – Politics* (<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121212135632/http://fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/middle-east-north-africa/egypt?profile=politics>, 22. 03. 2014).

mírového užívání jaderných zbraní již na počátku 80. let, přičemž Mubárákovou snahou bylo vytvoření zóny na Blízkém východě, kde budou zbraně hromadného ničení zcela zakázány. Británie jako signatář smlouvy NPT tyto snahy podporovala. Proto se dále zaměříme na otázku, jakým směrem se tato politika vyvíjela i po Arabském jaru (Shaker 2012: 70–79).

Jako poslední skupina komparačních kritérií jsou ekonomické prostředky. Před rokem 2011 byla Velká Británie dominantním evropským exportérem, který tak významně podporoval širokospektrálně místní obchodní trhy. V roce 1998 dokonce došlo k založení *Egyptsko-britské obchodní rady* (EBBC).^{59, 60} Arabská revoluce však mohla britský stát naplnit nejistotou v navázání pokračování bilaterálních ekonomických vztahů a země se pro svou politickou nestabilitu mohla stát z hlediska investic pro Brity neatraktivní. Z tohoto důvodu se tedy v této části pokusíme zjistit, zda Velká Británie Egyptu po Arabském jaru uzavřela svou ekonomiku či nikoliv, zaměříme se na britský export, investice a obchod se surovinovými zdroji.

Praktická část

5. Arabské jaro v Egyptě a následný vývoj na politické scéně

Korupce ve vládních složkách, omezená politická soutěž, výjimečný stav a špatná ekonomická situace. To jsou znaky Mubárákovy státní, které sloužily jako silný odrazový můstek pro vypuknutí revolty. Husní Mubárák se dostal k moci 14. října roku 1981 z pozice vice-prezidenta po atentátu na Anwara Sádáta. Cílem Mubárákovy politiky bylo udržet stabilitu v Egyptě, nicméně již samotným vyhlášením výjimečného stavu v roce 1981, který mimo jiné nebyl odvolán ani dva roky po jeho sesazení z postu

⁵⁹ V anglickém jazyce: *The Egyptian British Business Council*.

⁶⁰ State Information Service. *Egypt and Britain* (<http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?CatID=122#.UywoiF5N3-Z>, 22. 03. 2014).

prezidenta, značně naplnil charakteristiky autoritářského a policejního státu (Burgrová 2011: 78–80). V odborné literatuře se můžeme setkat s označením *neopatrimoniální režim*, jež se vyznačuje silnou centralizací moci zejména v rukou jedné osoby, neformální institucionální strukturou, jež je ovládána v našem případě prezidentem. V takovém státu jsou ekonomické vztahy založeny na klientelismu, rozmanitost politické soutěže je značně omezena (Tudoroiu 2011: 374–379). To potvrzuje i skutečnost, že vládní *Národní demokratická strana* (NDP)⁶¹ ovládána Mubárákem měla za jeho vlády v dolní komoře parlamentu vždy většinu (Burgrová 2011: 79).

Nespokojenost s omezováním svobody slova, lidských práv, praktikami mučení eskalovala v Egyptě ve větší míře již v roce 2005 v souvislosti s prezidentskými volbami a eventualitou převzetí moci Mubárákovým synem Gamálem. Hnutí *Kifaya*⁶² tehdy se silným zastoupením převážně mladých lidí vyjádřilo pouličními protesty nespokojenost s politickým nastavením v Egyptě. Nebyli však jedinou prezidentovou opozicí. Kromě radikálních islámských hnutí *Al-Gama'a al-Islamiyya* a *Al-Jihad al-Islami*, která měla na svědomí sérii teroristických útoků, zde bylo i *Muslimské bratrstvo*, které se, potýkajíc se stejně jako za Sadátova režimu i během Mubárákovy vlády s armádou (Tudoroiu 2011: 379), snažilo do egyptského parlamentu proniknout už v roce 1984 (Danahar 2013: 232).

Jak se lze nyní domnívat, ačkoliv byl Egypt držen prezidentem Mubárákem a armádou pevně v opratích, přetrvávala zde silná vlna zejména mladých obyvatel ochotná při vhodné příležitosti opět vyjít do ulic. Na přelomu listopadu a prosince roku 2010 se v Egyptě konaly parlamentní volby, ve kterých však získala naprostou převahu strana NDP. Současně v tomto období vypukly rebelie proti autoritářskému režimu v nedalekém Tunisku známé jako *jasmínová revoluce*. Není proto divu, že egyptský majitel restaurace, Abdou Abdel-Monaam Hamadah, 17. ledna 2011 zopakoval čin stánkaře Mohammeda Bouazíziho a zapálil se v blízkosti egyptského

⁶¹ V anglickém jazyce: *National Democratic Party*.

⁶² Známé také pod názvem: *Egyptian Movement for Change*.

parlamentu. Jeho motivy však byly primárně ekonomického rázu. K přelíčí skutečné revoluce došlo o několik dní později, a to 25. ledna 2011 v rámci tzv. *Dne hněvu*,⁶³ kdy vyšlo do ulic desítky tisíc lidí a vyjádřilo tak nespokojenost s Mubárákovým režimem (Dabashi 2012: 79–81).

Protesty občanské společnosti pokračovaly i v následujících dnech, káhirské náměstí Tahrír bylo obsazeno rebelujícími. V té době dvaosmdesátiletý prezident Mubárák rozpustil vládní kabinet, avšak odmítal vzdát se prezidentského mandátu. K tomu došlo až 11. února 2011 po útocích noži ozbrojených násilníků, při kterých bylo zraněno více jak 1000 lidí (Tudoroiu 2011: 380). Egyptská armáda se přiklonila na stranu rebelujících demonstrantů (Danahar 2013: 146–147), přičemž rozpustila parlament a pozastavila platnost ústavy (Tuduroiu 2011: 380). Z této pozice byla určena do nových parlamentních voleb k prozatímní správě země (Burgrová 2012: 82).

V březnu 2011 se konalo referendum o přijetí ústavních dodatků, které však reflektovalo názorovou roztržičnost mezi liberálně-sekulární a islámskou částí protestujících, kteří nesouhlasili se zbrklým přijímáním nové ústavy před sestavením nové vlády. Ústavní dodatky však i přesto vešly díky dostatečnému počtu hlasů v platnost. Z voleb do parlamentu konaných v prosinci 2011 a lednu 2012 i z voleb prezidentských na přelomu května a června vzešli jako vítězná síla islamistické skupiny a nový prezident Mohammed Mursí jako člen Muslimského bratrstva.⁶⁴

Jak již však z výše uvedeného vyplývá, liberálně-sekularistická část populace nebyla z Mursího úřadu nadšena, přičemž nepřátelství podpořené nepříznivou ekonomickou situací v zemi včetně Mursího nečinnosti, mezi oběma skupinami v prvním roce prezidentské funkce rostlo.⁶⁵ Egypt se tak přibližně po roce ocitl opět v revoluci. Mursí se odmítal vzdát

⁶³ V anglickém jazyce: *Day of Rage*. Jde o svátek původně věnovaný oslavám policie (Dabashi 2012: 81).

⁶⁴ NY Times (2014). *Mohamed Morsi* (http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/m/mohamed_morsi/index.html?inline=nyt-per, 30. 03. 2014).

⁶⁵ BBC (2014b). *Egypt Profile*. 1. 04. 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-13313370>, 1. 04. 2014).

svého postu. Byly to však opět armádní složky, které v čele s generálem Abdulem Fattáhem al-Sísím převzaly situaci do svých rukou, který vyhlásil 3. července 2013 úřednickou vládu s trváním do nových voleb, a to v čele s soudcem Adly Mansourem jako prozatímním prezidentem. Okamžitě se však zvedla vlna jak nevole, tak i podpory Mursímu, armáda byla nařčena z vojenského puče. Nepokoje vyvrcholily v podstatě občanskou válkou, jež s sebou přinesla tisíce mrtvých jak mezi islamisty, tak křesťanskými Kopty. Ti byli obviňováni první skupinou z podílu na Mursího svržení.⁶⁶

Následovalo obvinění Mursího společně s dalšími členy Muslimského bratrstva ve vládních pozicích za násilné nakládání se svými odpůrci, vraždy protestujících či vyzrazování státního tajemství iránským revolucionářům, z nichž se v září a listopadu zodpovídal u soudu.⁶⁷ Ačkoliv dočasný prezident Adly Mansour představil své plány k demokratizaci Egypta a nastínil nové prezidentské volby ze začátku roku 2014,⁶⁸ můžeme se domnívat, že tranzice země ke skutečné demokracii bude značně obtížná. Nehledě na skutečnost, že nestabilita nejlidnatější země Blízkého východu mohla narušit i politické, bezpečnostní a ekonomické vazby s Velkou Británií, na což se zaměříme v následujících částech.

6. Politické vztahy Velké Británie a Egypta

Ačkoliv vzájemné politické vztahy mezi Velkou Británií a Egyptem zejména po Suezské krizi značně ochably, byl to prezident Anwar Sádát, který znovu vzájemné komunikaci začal otevírat dveře. Na Sádátovu prozápadní politiku v podstatě navázal i jeho nástupce, Husní Mubárák (Najjar 2008: 122), který se moci ujal po volbách 14. října roku 1981⁶⁹. Cílem bylo navázat bilaterální vztahy kromě Spojených států amerických i s dalšími

⁶⁶ BBC (2013). *Q&A: Egypt in Turmoil*. 21. 03. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23146910>, 30. 03. 2014).

⁶⁷ NY Times (2014). *Mohamed Morsi* (http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/m/mohamed_morsi/index.html?inline=nyt-per, 30. 03. 2014).

⁶⁸ BBC (2013). *Q&A: Egypt in Turmoil*. 21. 03. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23146910>, 30. 03. 2014).

⁶⁹ Prezident Anwar Sádát byl zavražděn islamistickými aktivisty 6. října 1981 (Brehony 2012: 22).

evropskými zeměmi, přičemž Velká Británie se jevila vzhledem k tzv. britsko-americkému *special relationship* jako ideální partner (Brehony 2012: 22).

Abychom mohli zdůvodnit zainteresovanost Velké Británie v Egyptě v oblasti podpory demokracie, pokusíme se nyní přiblížit základy egyptského politického systému.

Samotná ústava blízkovýchodního státu z roku 1971 naznačuje kombinaci parlamentárního a prezidentského systému, přičemž se vzhledem k širokým pravomocem hlavy státu uvedených pod články 137–141 kloní jednoznačně na stranu držení exekutivy v prezidentských rukách (Najjar 2008: 123). To dokládá i fakt, že prezident má právo jmenovat a odvolat svého vice-prezidenta (eventuálně vice-prezidenty) včetně práva zasahovat do jeho pravomocí. Současně pak jmenuje a odvolává i premiéra včetně celého kabinetu, vojenské velitele, prezidentské poradce a úředníky státní administrativy, z nichž většina je odpovědná právě jemu. Nepochybně významnou složkou prezidentské moci je pak referendum, které prezident užívá v případě sporných ústavních otázek a které, jak uvádí Najjar, může významným způsobem posilovat jeho moc (Najjar 2008: 122–123).

Přesto, že zákonodárná složka moci je v Egyptě zastoupena dvoukomorovým parlamentem, legislativní pravomoc v reálné politice navzdory ústavě připadá exekutivě. Diskuze nad „*tématikou obrany a bezpečnosti je zakázána, zatímco dohled nad rozpočtem je minimální*“ (Brehony 2012: 24).⁷⁰ Prezidentskou pravomocí je jmenovat jak do dolní, tak do horní komory parlamentu určitý počet zástupců, přičemž je oficiálně kladen důraz na zajištění náboženské a genderové rovnováhy mezi členy parlamentu (Brehony 2012: 24).

Jak se můžeme domnívat, egyptský prezident drží v rukách značnou státní moc, která nebyla omezena ani po reformě ústavy v roce 2005. V témže roce se konaly i volby, ve kterých si Husní Mubárák přes vlastní iniciativu vedení volebního klání s více kandidáty, zajistil již páté období

⁷⁰ Původní znění: „*defence and security matters are off limits, while budgetary supervision is minimal*“.

v prezidentském křesle.⁷¹ Mubárák za celý svůj úřad nejmenoval jediného vice-prezidenta (Najjar 2008: 124–125). Lze se proto domnívat, že takovéto politické prostředí jednoznačně poskytovalo prostor pro korupci, porušování demokratických principů včetně lidských práv. Z tohoto důvodu se nyní zaměříme na politické vztahy Velké Británie vůči Egyptu, respektive propagaci demokratických principů a dodržování lidských práv.

6. 1 Propagace demokracie a lidská práva

Demokratické hodnoty jsou Velké Británii jako demokraticky založené konstituční monarchii vlastní, proto je i jejím dlouhodobým cílem tyto hodnoty šířit mezinárodně. Své zahraničně-politické cíle shrnula Velká Británie například v dokumentu z roku 1997, kde se explicitně vyjadřuje k podpoře lidských práv a svobod včetně liberálně-demokratických hodnot v mezinárodním měřítku. Na tyto cíle navazuje revize obranné strategie z roku 1998, ve které je stále možné rozeznat mimo jiné ovlivnění studenoválečným konfliktem. Velká Británie zde charakterizuje oblast Blízkého východu jako klíčovou, přičemž si uvědomuje její potenciál k nestabilitě včetně možného rizika pro své národní zájmy. Explicitně se však v tuto chvíli nevyjadřuje konkrétně k Egyptu, ale míří spíše komplexně na státy Zálivu. Předestírá však několik bodů, na něž cílí v zahraniční politice mimo evropské prostředí. Klade tak všeobecně opět důraz na rozvoj demokracie a zajištění základních svobod, přičemž v případě nutnosti spoléhá na úlohu Severoatlantické aliance (NATO) (Secretary of State for Defence 1998: 10–17).

Významným způsobem se Velká Británie zabývala problematikou podpory demokratických procesů v arabských zemích v rámci *Sea Island Summitu* G8 konaném v roce 2004 ve Spojených státech amerických, jehož průběh byl do značné míry ovlivněn ustavením nové vlády v Iráku a přechodem země ke stabilnímu politickému systému. Tato skutečnost

⁷¹ Husní Mubárák inicioval ústavní dodatek číslo 76, v rámci kterého mělo dojít k volbám založeným na demokratických principech. Byť tento krok měl umožnit občanům zvolit svého prezidenta, byl ze strany opozice a akademické obce chápán jako podvod vzhledem ke státní kontrole médií a značně znemožněných podmínkách při registraci kandidátů (Najjar 2008: 124–125).

motivovala světové lídry diskutovat o demokratických hodnotách v celém prostoru Blízkého východu, zejména pak také vzhledem ke stále probíhajícímu palestinsko-izraelskému konfliktu (Al-Sayyid 2012: 83–84). Nicméně ze závěrečné tiskové konference, kde zájmy a stanoviska monarchie zastupoval tehdejší premiér Tony Blair, vyplývá nabídka Velké Británie pomoci státům regionu v etablování občanských práv při jejich případnému přechodu k demokracii.⁷² Současně je zřejmá orientace Velké Británie v tomto tématu ke spolupráci se Spojenými státy, která se rozvíjela i v pozdějších letech (Al-Sayyid 2012: 84).

Tuto skutečnost dokládá i společné zřízení *Iniciativy širšího Blízkého východu* (BMENA)⁷³ státy G8, jejíž činnost byla odstartována v prosinci roku 2004 v rámci konference *Fórum pro budoucnost*⁷⁴ v Rabatu.⁷⁵ Iniciativa, kde se premiér Blair přiklonil k zahraniční politice prosazování demokracie v arabských zemích (Al-Sayyid 2012: 84–85), tak poskytuje v rámci každoročních setkání prostor Velké Británii konzultovat s Egyptem jako členským státem BMENA pokroky v jeho demokratickém přerodu, tématem diskuzí bývají zejména reformy justičního řádu, posilování dodržování občanských práv způsoby či způsoby jak vymýtit korupci.⁷⁶

Občanská práva se stala i problematikou těsně po prezidentských volbách v roce 2005. Přesto, že se můžeme setkat s názorem, že britská zahraniční politika byla v tomto ohledu značně nenápadná, vyjádřila monarchie prostřednictvím premiéra Tonyho Blaira a velvyslankyně v Egyptě, Margaret Beckett, obavy nad transparentností místních demokratických principů (Al-Sayyid 2012: 88). Znepokojení přišlo zejména po uvěznění poraženého

⁷² Foreign and Commonwealth Office (c). *Edited Transcript of the Final Conference by Prime Minister Tony Blair* (<http://www.g8.utoronto.ca/summit/2004seaisland/blair040610.html>, 30. 03. 2014).

⁷³ V anglickém jazyce: *Broader Middle East Initiative*.

⁷⁴ V anglickém jazyce: *Forum for the Future*.

⁷⁵ Forum for the Future (2013). *The G8 BMENA Initiative* (<http://www.forumforfuture.org/english/eDefault.aspx>, 30. 03. 2014).

⁷⁶ Chatham House (2013). *2013 G8 Broader Middle East and North Africa (BMENA) Initiative: Civil Society Workshops* (<http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/197269>, 30. 03. 2014).

prezidentského kandidáta Ajmana Núra za jeho údajné padělání oficiálních dokumentů nutných k legalizaci jeho Strany zítřka,⁷⁷ jež však sloužilo jako zástěrka vzhledem k možnosti Núrova vítězství ve volbách nad Mubárákem (Brabant 2005). Z pohledu Velké Británie podpořeného Evropskou unií a Spojenými státy se jednalo jednoznačně o projev autoritářského Mubárákova režimu, který byl bohužel podpořen díky volebnímu dohledu *Mezinárodní volebně-reformní služby*⁷⁸ netransparentností voleb do dolní komory parlamentu též v roce 2005 (Al-Sayyid 2012: 88–90).

Velká Británie v rámci své zahraniční politiky pokračovala ve snahách pomoci nastolit v Egyptě alespoň určitý stupeň demokracie. Své zájmy zastupovala v následných letech v rámci multilaterální spolupráce se Spojenými státy americkými a Evropskou unií. Několik programů však pracovalo na bázi bilaterálních vztahů, avšak spíše prostřednictvím britských vládních agentur⁷⁹ a ambasády v Káhiře. Zejména šlo o otázky práv žen. Velké Británii se tak podařilo vytvořit za účelem prosazování aktivního volebního práva *Alianci arabských žen*,⁸⁰ současně také zasílala finanční injekce prostřednictvím *Fondu pro globální příležitosti*⁸¹ (Al-Sayyid 2012: 89–91, čímž „podporovala kancelář ombudsmana Národní rady pro ženy“⁸² (Al-Sayyid 2012: 90).

Zaměříme-li se nyní na Národní bezpečnostní strategii Velké Británie z roku 2008, i zde můžeme nalézt komplexně oblast Blízkého východu jako prioritní region z hlediska britské národní bezpečnosti. Přiznává, že Blízký východ stále převážně zůstává oblastí s diktátorským typem politického systému, zavazuje se však k jeho demokratizaci prostřednictvím monitoringu

⁷⁷ V původním názvu: *al-Ghad* (Al-Sayyid 2012: 88).

⁷⁸ V anglickém jazyce: *Electoral Reform International Service*.

⁷⁹ Některými dalšími agenturami byl například *The British Council* či *Minority Rights Group*.

⁸⁰ V anglickém jazyce: *Alliance of Arab Women*.

⁸¹ V anglickém jazyce: *Global Opportunities Fund*.

⁸² V anglickém jazyce: „supported the Ombudsman at the National Council for Women“ (Al-Sayyid 2012: 90).

voleb nebo dohledu nad svobodou místních médií. Jako klíč úspěchu pro efektivnost své činnosti shledává důležitost spolupráce na multilaterální úrovni s Evropskou unií (EU) a OSN jako esenciální, přičemž samu sebe země chápe jako důležitého aktéra v mezinárodním vyjednávání (Cabinet Office 2008: 20–49). Podobná rétorika se objevuje i v Národní bezpečnostní strategii z roku 2010, poslední strategie před vypuknutím Arabského jara. Zde se explicitně Velká Británie z hlediska zajištění národního zájmu země kloní k podpoře lidských práv a svobod včetně demokratizačních procesů, současně se zároveň explicitně odvolává na multilaterální spolupráci s Radou bezpečnosti OSN, EU, NATO a Spojenými státy americkými. Nespecifikující opět striktně vztahy s Egyptem, zabývá se komplexně Blízkým východem jako klíčovým partnerem z ekonomického hlediska. Důrazně si však uvědomuje rizika hrozby terorismu přicházejících z orientu (HM Government 2010: 4–22), jež budou tématem následujících řádků.

Spolupráci Velké Británie v oblasti propagace demokracie v Egyptě, potažmo Blízkém východě, s EU reflektuje i společné znepokojení nad průběhem voleb do dolní komory egyptského parlamentu 28. listopadu a 5. prosince 2010 (viz výše). Velká Británie tak vyjádřila pochybnosti nad transparentním průběhem voleb, odsoudila omezování svobody médií, zatýkání opozičních aktivistů včetně násilných projevů vůči nim a upozornila, že bude prostřednictvím EU monitorovat volební procesy v následujících letech (Ashton 2010).

Obavy nad dodržováním demokratických hodnot, svobody vyjádření a práva shromažďovacího vyjadřovala Velká Británie také již od počátku vypuknutí protestů Arabského jara. Kladla důraz na nutnost zavedení širší politické soutěže v Egyptě, kdy vyžadovala od egyptské vlády a prezidenta Mubáráka akceptaci opozičních stran, vytvoření nového politického konceptu směřujícího k demokratizaci země včetně dodržení závazků předchozích (Hague 2011a). Zvláště se pak vymezila proti politickým represím a násilí egyptské strany vůči protestujícím, které na rozdíl od mírové reformy neshledává jako řešení situace (Hague 2011b). Velká Británie necílila

však primárně na odstoupení Mubáráka z postu prezidenta (Hague 2011c), primárním cílem bylo udržení Egypta jako politicky stabilního a strategického partnera na Blízkém východě. Po Mubárákově pádu však Velká Británie, vědoma si bezpečnostních rizik zejména ke vztahu k blízkovýchodnímu mírovému procesu, navázala vztahy s *Nejvyšší radou ozbrojených sil* (SCAF).⁸³ Napříč britskou vládou však panovaly pochyby o ochotě SCAF předat plnohodnotně vládu Muslimskému bratrstvu, zejména po jejich sebe-prohlášení se jedinou a autonomní autoritou v rámci ústavní deklaráce v den prezidentských voleb 2012. Ačkoliv znepokojena omezeným počtem kandidátů, vítězství Mohameda Mursího britská strana podpořila vzhledem k očekávání nastolení politické stability a faktu, že rozvrácenou zemi provede demokratickým přechodem (Foreign Affairs Committee 2012: 59–62). Současně však neopouštěla kontrolu nad dodržováním lidských práv, a to zejména z důvodu vznikajícího násilí mezi náboženskými komunitami křesťanských Koptů a egyptských Muslimů, omezování svobody slova blogerů a novinářů, násilných praktik vůči ženám či užíváním vojenských soudů proti protestujícím a civilistům (Foreign and Commonwealth Office 2012: 20). Velká Británie vyžadovala zavedení mezinárodních legislativních standardů a intenzivní monitoring situace v oblasti lidských práv v Egyptě považovala za nezbytný (Foreign Affairs Committee 2012: 62–63).

Základním nástrojem nejen k demokratizaci Egypta se stal již od konce roku 2010 společný program Ministerstva zahraničí a Ministerstva pro mezinárodní rozvoj s názvem *Arabské partnerství* (AP),^{84, 85} v jehož rámci je provozován i *Participační fond Arabského partnerství* (APPF).^{86, 87} Jeho finanční zdroje jsou čerpány do tří základních oblastí: „*politické participace, svobodu vyjádření a veřejného hlasu a lepší*

⁸³ V anglickém jazyce: *Supreme Council of the Armed Force*.

⁸⁴ V anglickém jazyce: *The Arab Partnership*.

⁸⁵ Program poskytuje finanční prostředky i na projekty ekonomického a kulturně-vzdělávacího rázu.

⁸⁶ V anglickém jazyce: *The Arab Partnership Participation Fund*.

⁸⁷ Fond spadající pod *Arab Partnership Fund* (APF), jehož součástí je také *Arab Partnership Economic Facility* (APEF), již se blíže věnujeme v kapitole věnované ekonomickým vztahům.

vládnutí.“^{88,89} Na základě tohoto dělení poskytuje fond finanční základnu organizacím jako *Chatham House*, *Thomson Reuters*, *Westminsterská nadace pro demokracii*⁹⁰ a mnoha dalším k uskutečnění demokratizačních aktivit.⁹¹

6. 2 Aktivity Participačního fondu Arabského partnerství (APPF) v letech 2011–2013

V těsné návaznosti na vypuknutí Arabského jara Ministerstvo zahraničních věcí v aktivitách APPF nerozdělovalo projekty do výše zmíněných charakteristik, avšak v tomto rámci se zaměřilo na pozorovatelskou činnost u voleb do parlamentu v roce 2011 včetně role médií, rozvoje demokratických institucí, jejich transparentnost a obecně tranzici země k demokratickému systému. Mezi zprostředkující britské organizace *Global Partners and Associates*, *Chatham House*, *Westminsterská nadace pro demokracii a americké Carterovo centrum*⁹² tak byla rozdělena částka přibližně 5 milionů liber.⁹³

V projektovém plánu pro období let 2012–2013 již můžeme rozeznat propracovanější rozdělení aktivit, přičemž Velká Británie rozšířila současně participující organizace i jejich tematické spektrum. S organizacemi jakými jsou *Volební institut pro udržitelnou demokracii v Africe* (EISA),⁹⁴ *Mezinárodní služba pro volební reformu* (ERIS),⁹⁵ *Global Partners*, *Thomson Reuters a Media Diversity International* (MDI) tak podporovala mezinárodní

⁸⁸ V anglickém jazyce: „enhanced political participation, strengthened public voice/freedom of expression, better governance“.

⁸⁹ Foreign and Commonwealth Office (2014a). *Arab Partnership Participation Fund* (<https://www.gov.uk/arab-partnership-participation-fund>, 3. 04. 2014).

⁹⁰ V anglickém jazyce: *Westminster Foundation for Democracy*.

⁹¹ Foreign and Commonwealth Office (2014b). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 13/14* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/230941/Project_list_2013-14.pdf, 3. 04. 2014).

⁹² V anglickém jazyce: *The Carter Center*.

⁹³ Foreign and Commonwealth Office (2014c). *Arab Partnership Programme Fund: 2011-2012 Projects* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/70028/uk-arab-partnership-projects-2011-2012.pdf, 24. 4. 2014).

⁹⁴ V anglickém jazyce: *Electoral Institute for Sustainable Democracy in Africa*.

⁹⁵ V anglickém jazyce: *Electoral Reform International Service*.

programy volebních pozorovatelských misí u egyptských prezidentských voleb 2012 či prosazovala širší účast žen ve volebních procesech do místních rad. Navazujíc na projekty z předchozích let se intenzivně zaměřovala na chod egyptského parlamentu a plnění povinností vlády.⁹⁶ V plánu na období 2013–2014 se objevují projekty obdobného zaměření, nicméně speciální důraz je kladen na boj proti korupci v Egyptě a rozvoj funkčního justičního prostředí v zemi prostřednictvím *Thomson Reuters Foundation*.⁹⁷

7. Bezpečnostní vztahy

7.1 Terorismus a zbraně hromadného ničení

Husní Mubárák byl vzhledem k energetickým potřebám Egypta a později i politické situaci v Iráku včetně útoku na Kuvajt a podezřením o jeho vlastnictví jaderných zbraní, tak nucen řešit otázku zbraní hromadného ničení již od svého nástupu do prezidentského úřadu v roce 1981 (Shaker 2012: 71–72). V témže roce proto 26. února ratifikoval smlouvu NPT,⁹⁸ směřoval k rozvoji vlastního jaderného programu jako nástroje hledání alternativní energie a podepsal *Memorandum o porozumění týkající se spolupráce v oblasti mírového využití jaderné energie*.⁹⁹ Velká Británie v tento okamžik poskytovala Egyptu poradenství v rozvoji vlastního jaderného programu, nicméně Egypt od něj však v důsledku výbuchu elektrárny v Černobylu v roce 1986 ustoupil. Ačkoliv následně v roce 1990 přišel Egypt s iniciativou vytvoření blízkovýchodní zóny bez zbraní masového ničení, Velká Británie o tyto snahy nejevila zásadní zájem. Ten se dostavil v intenzivnější míře

⁹⁶ Foreign and Commonwealth Office (2013). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 12/13* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/229670/Project_list_2012-13.pdf, 3. 04. 2014).

⁹⁷ Foreign and Commonwealth Office (2014b). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 13/14* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/230941/Project_list_2013-14.pdf, 3. 04. 2014).

⁹⁸ MIIS (2011). *Egypt Nuclear Chronology* (http://www.nti.org/media/pdfs/egypt_nuclear_1.pdf?_id=1316474849, 3. 04. 2014).

⁹⁹ V anglickém jazyce: *Memorandum of Understanding Concerning Cooperation in the Peaceful Uses of Nuclear Energy*.

až po invazi do Iráku v roce 2003 (Shaker 2012: 71–73), nicméně s riziky spojenými s hrozbami terorismu a jadernými zbraněmi samozřejmě, ačkoliv spíše v omezeném měřítku, počítala i revize obranné strategie z roku 1998. Navazovala tak na zahraničně-politické cíle z roku 1997, kde cílila na mezinárodní stabilitu, boj s terorismem a kontrolu nad mezinárodní fluktuací zbraní. V rámci zmíněné revize pak poukazovala na nutnost zabývat se těmito riziky v následujícím období intenzivněji, zejména pak šířením biologických, chemických a jaderných zbraní. Jako stálý člen Rady bezpečnosti OSN se Velká Británie chápala v tomto slova smyslu jako garant světové bezpečnosti (Secretary of State for Defence 1998: 9–35). Požadovala proto, aby se Egypt stal signatářem *Úmluvy o chemických zbraních*.¹⁰⁰ Do současné doby se tomu tak ale nestalo (Foreign Affairs Committee 2006: 148–149).

V Národní bezpečnostní strategii Velké Británie z roku 2008 lze stále kromě konfliktu v Afghánistánu, konfliktu mezi Irákem a Kuvajtem rozeznat ovlivnění i obavami plynoucími z vlastnictví jaderných zbraní Iránem a zkoušek jaderných hlavic a balistických střel v Severní Koreji. Egypt nebyl explicitně mezi státy potenciálně ohrožujícími národní bezpečnost Velké Británie uveden. Nicméně monarchie v rámci širšího Blízkého východu upozorňovala na tendenci šíření zbraní hromadného ničení, teroristických aktivit a organizovaného zločinu ve vztahu k regionálním konfliktům, proti kterým je třeba zaujmout preventivní opatření, aby se zamezilo politickému, ekonomickému i sociálnímu rozkladu blízkovýchodních států. Tuto prevenci se chystala praktikovat prostřednictvím podpory lokálních vlád, médií či místních vzdělávacích institucí a poskytovat tak zejména mladým lidem dostatek informací pro zvýšení jejich schopnosti odolávat tlakům extremistů (Cabinet Office 2008: 11–26). Současně odmítala formu jaderné odvety na biologické či chemické útoky z důvodu zamezení vzniku politického nepřátelství (Plesch 2006: 26). Podstatným prvkem, na který je kladen důraz, je zvýšená podpora aktivit v rámci blízkovýchodního mírového procesu.

¹⁰⁰ V anglickém jazyce: *Chemical Weapon Convention*.

Všech těchto cílů chtěla Velká Británie na Blízkém východě dosáhnout prostřednictvím multilaterální spolupráce s příslušnými státními složkami i soukromým sektorem, spoluprací se Spojenými státy americkými a podporou klíčové mezinárodní smlouvy NPT. Její implementaci má společně s Ruskem a Spojenými státy americkými monarchie na starosti a jejíž signatářem je i Egypt (Cabinet Office 2008: 26–31).

Obdobnou rétoriku užívá Velká Británie i v národní bezpečnostní strategii z roku 2010. Egypt samotný opět nechápe jako přímé ohrožení národní bezpečnosti, avšak stále poukazuje na rizika šíření teroristických útoků v regionu Blízkého východu se speciálním zaměřením na Al-Káidu a stav v Afghánistánu a Jemenu. Z tohoto pohledu staví ohrožení spojená s teroristickými útoky v zámoří a šířením chemických a biologických zbraní jako prioritní zájem, rizik jaderného útoku ve srovnání se Studenou válkou se Velká Británie neobává (HM Government 2010: 3–29).

Těsně po Arabském jaru a Mubárakově pádu se riziky rozvoje terorismu Velká Británie zabývala významněji. Uvědomovala si, že nestabilita nejen v Egyptě poskytuje prostor pro rozvoj místních sil organizovaného zločinu a potažmo poskytuje větší hrací pole Al-Káidě. Toto demonstruje fakt, kdy se na severu Sinajského poloostrova během nepokojů v Egyptě místním radikálům dočasně podařilo částečně převzít moc. Velká Británie tak poskytla Egyptu technické zázemí pro rozvoj jejich vlastní protiteroristické strategie a legislativy, přičemž však tuto pomoc podmínila odvoláním výjimečného vztahu a dodržováním lidských práv (Foreign Affairs Committee 2012: Ev67–Ev77). Nadále také trvá na podpisu Úmluvy o chemických zbraních.¹⁰¹

Hlavním téma porevoluční spolupráce tak setrvává na vytvoření zóny bez zbraní hromadného ničení. Jak jsme již naznačili výše, Husní Mubárák se snažil o vytvoření zóny již v 80. letech. Nicméně jeho pokusy nebyly úspěšné, a to ani na poli Organizace spojených národů (Shaker 2012: 71–75).

¹⁰¹ Government UK (2013). *Countering Weapons Proliferation* (<https://www.gov.uk/government/policies/countering-weapons-proliferation>, 4. 04. 2014).

Velká Británie se cítí v tomto ohledu být hlavním motorem zajišťujícím vytvoření zóny, avšak poukazuje na nutnost zainteresovanosti všech států Blízkého východu. Z tohoto důvodu chtěla iniciovat konferenci blízkovýchodních států za účelem projednání tématu v roce 2013 (Adamson 2013), která měla být na základě pravidelné pětileté revizní konference v rámci smlouvy NPT, jíž jsou obě země signatáři, uskutečněna pod finským vedením již v roce 2012. Konference však byla z důvodu neochoty Izraele zúčastnit se svolána až na konec roku 2013, a to *Arabskou ligu* (Grossman 2013). Ačkoliv prozatím k vytvoření volné zóny nedošlo, Velká Británie tuto egyptskou iniciativu do konce roku 2013 podporovala, poskytovala finanční prostředky pro zprostředkování komunikace zúčastněných stran a pořádala v součinnosti s EU tematické semináře (Adamson 2013).

8. Ekonomické vztahy

Od počátku nástupu Husního Mubáráka k moci nebyla egyptská ekonomika stojící zejména na těžbě ropy v dobrém stavu. Zasáhly jí tak na konci 80. let poklesy cen černého zlata, což Egypt donutilo k zahraničním půjčkám a ekonomické reformě. I přes vysokou zadluženost, která v roce 1987 dosáhla výše 44,1 miliard amerických dolarů (Moffitt 2012: 155), však Egypt pokračoval v rozsáhlých a finančně náročných projektech.¹⁰² Ekonomická reforma tak nepadla na úrodnou půdu a krize pokračovala až do 90. let, kdy Egypt stále značně pociťoval její dozvuky v podobě poklesu přílivu turistů či stálého klesání cen ropy. Ani v následujícím období se však situace neměla změnit, opět zejména z důvodu chybných ekonomických rozhodnutí. Cílem Egypta bylo stabilizovat svou ekonomiku udržením stabilního kurzu vlastní měny vůči americkému dolaru.¹⁰³ Centrální banka však stáhla z oběhu cizí měny, přičemž stav zahraničních měnových rezerv náhle rapidně poklesl a současně došlo k takovému zvýšení bankovních

¹⁰² Jednalo se např. o projekt Toshka namířený na rozšíření obyvatelné plochy v oblasti Aswan (Moffit 2012: 156).

¹⁰³ Egyptská libra v poměru vůči americkému dolaru 3,4:1 (Moffit 2012: 156).

úrokových mír, které znemožnily soukromému sektoru jakékoliv investice. Další propad ekonomiky jdoucí ruku v ruce s rozvojem černého trhu s cizí měnou byl tedy nevyhnutelný. Jeho vrcholem a zamýšleným řešením bylo dočasné převedení egyptské ekonomiky na měnu amerického dolaru v květnu 2000, jež se však ukázalo jako neefektivní a v roce 2003 došlo k návratu k vlastní měně. Ta byla však vzápětí plánovaně za účelem pozvednutí neropného exportu a sektoru turismu devalvována, což však opět ubralo možnostem zahraničních investic. Egypt tak do prvních let 21. století nevstupoval se stabilní ekonomikou, naopak uvědomění si nutné potřeby zavedení skutečné reformy stoupalo. Klíčovým obdobím v tomto směru se pak stal rok 2004, kdy došlo k zavedení celního řádu či daňové reformy, jež zaručovala jejich snížení až o polovinu (Moffitt 2012: 154–157). Je nutno dodat, že toto snížení se netýkalo cen ropy, kde se výše daně pohybovala na úrovni 40,55 % (Moffitt 2012: 157).

Země tak začala po překotných pokusech měnit chod své ekonomiky směřovat k liberálnějšímu hospodářskému systému včetně silného privatizování zejména průmyslových odvětví (Burgrová 2011: 85), jež bylo však provázeno značnou nedůvěrou občanů. V obecném měřítku ale tyto reformy v kontextu předešlých událostí zaručily Egyptu od roku 2004 ekonomický růst (Moffitt 2012: 158). Tuto skutečnost dokazují i data *Egyptské centrální banky* a *Světové banky*, dle kterých je zřejmé, že v procentech se ročně hrubý domácí produkt od přelomu let 2001–2002 zvedl z hodnoty 3,2 %¹⁰⁴ na 4 % v roce 2004.¹⁰⁵ Nejsilnější nárůst byl zaznamenán v letech 2006–2008, a to o 7 %. V následujících letech tendence setrvala jako stoupající, avšak dosahovala již nižších hodnot.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Central Bank of Egypt (2006). *GDP Growth Rates* (<http://www.cbe.org.eg/english/economic+research/time+series/>, 21. 04. 2014).

¹⁰⁵ The World Bank (2014b). *World Development Indicators – Egypt* (<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, 21. 04. 2014).

¹⁰⁶ Tamtéž.

Základními kameny egyptského hospodářství a hnacím motorem ekonomiky jsou bezesporu jeho zásoby ropy a zemního plynu.¹⁰⁷ Ropa představuje surovinovou dominantu Západní pouště a Suezského zálivu, z jehož provozování plyne do pokladny blízkovýchodního států až 3 % HDP (Burgrová 2011: 85). Významná naleziště zemního plynu jsou pak umístěna v Nilské deltě. Charakteristiku egyptské ekonomiky doplňuje také významným způsobem cestovní ruch, jehož výnosnost však byla podlomena v minulosti sérií teroristických útoků. Šlo například o útok v Luxoru z roku 1997 či útok z roku 2009 na Káhiru (Burgrová 2011: 85). Bezpochyby turismus utrpěl i díky rebeliím Arabského jara, v jejichž kontextu některé státy včetně Velké Británie nedoporučily svým občanům vycestovat do země. Tuto skutečnost dokládají i celkové počty turistů v Egyptě, které v listopadu 2012 činily 978 259 turistů v porovnání s prosincem 2013, kdy šlo již pouze o 677 649 návštěvníků. Roční úbytek turistů pohybující se tedy okolo 30 % tak negativním způsobem ovlivňuje i příjmy země, jež trpí nedostatkem zahraniční měny (Aggour 2014).

Nepříznivým faktorem je pak v neposlední řadě i vysoká míra nezaměstnanosti zejména mezi mladými lidmi, která se při, jak uvádí Burgrová, zvážení oficiálně i neoficiálně dostupných dat, pohybuje v rozpětí 10–18 % a je, respektive byla spojena, s nemožností provést potřebné reformy z důvodu autoritářského režimu, kdy měl de facto v rukách celé hospodářství a obchod úzký okruh lidí (Burgrová 2011: 85).

Zaměříme-li se nyní na zahraniční politiku Velké Británie a její ekonomické vztahy s Egyptem před Arabským jarem, na základě dostupných dat zjistíme, že ostrovní země se stala egyptským největším zahraničním investorem již před Mubárakovým nástupem k moci v roce 1970, kdy v této souvislosti lze hovořit o finančních prostředcích ve výši 30 miliard amerických dolarů (UK Trade and Investment 2013: 5). Prostřednictvím britské bezpečnostní strategie z roku 1998 se ukazuje, že Blízký východ

¹⁰⁷ Egyptian British Business Council. *Economic Background* (http://www.ebbc-uk.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=203, 21. 04. 2014).

a zejména státy v oblasti Perského zálivu jsou díky bohatým surovinovým zásobám považovány za klíčové nejen pro Velkou Británii, ale v celosvětovém měřítku. Velká Británie připouští, že nedostatek ropy by znamenal globální ekonomickou krizi, přičemž si uvědomuje související rizika možného vypuknutí konfliktu v blízkovýchodních státech i v státech Severní Afriky, kdy by se konflikt mohl přelít k hranici NATO a EU. Poukazuje však na aktivní mezinárodní obchod a nutnost dovozu dalších surovinových zdrojů ze zahraničí. Mezinárodní ekonomické zájmy a spolupráci Velká Británie pak oficiálně odvozuje z členství v mezinárodních organizacích, nutnosti či přímo odpovědnosti podporovat své občany žijící v zahraničí, kdy současně staví široko plošnou podporu ekonomického rozvoje na úroveň zajištění vlastní národní bezpečnosti (Secretary of State for Defence 1998: 11–17).

Ačkoliv Egypt nebyl ve výše uvedené bezpečnostní strategii explicitně zmíněn, obchodní vztahy mezi zeměmi byly udržovány, a to i přes zmíněné teroristické útoky v Luxoru. Velká Británie na Egypt nahlížela jako na zemi s velkým investičním potenciálem především pro její dobrou geopolitickou polohu. Z pohledu tehdejšího britského velvyslance v Egyptě, Davida Blatherwicka, byla blízkovýchodní země na konci 90. let v globálním porovnání nejen ekonomicky, ale i politicky stabilní. Z tohoto důvodu i Velká Británie podněcovala vlastní firmy k navázání obchodních styků. O dva roky později tak došlo k rozvoji iniciativy *UK-Egyptian Partnership* a programu *Connect Egypt* jejichž cílem bylo podle tehdejšího ministra průmyslu a obchodu, Briana Wilsona, prohloubit vzájemné ekonomické vazby mezi zeměmi a zjednodušit místním firmám vzájemně vstup na své obchodní trhy. V rámci iniciativ byly uspořádány cesty britských investorů do Egypta, kteří zde hledali pro své firmy odpovídající partnery. Účastnily se zde i aktéři nevládního sektoru, jako například *International Trade and Investment Missions*, jehož cílem však bylo zprostředkování vazeb egyptským obchodníkům na britské vládní činitele (El-Fiki 1999).

Dalším zprostředkujícím tělesem pak byla i EBBC která vznikla v roce 1998 součinností britské a egyptské vlády, hlavně ministerstev obchodu a průmyslu.¹⁰⁸ Během několika málo měsíců tímto způsobem došlo k navázání více jak čtyřiceti projektů v celkové hodnotě 4 milionů britských liber. V roce 1999 bylo v Egyptě díky vládní pomoci již 180 firem, přičemž exporty ostrovní země do Egypta v daném období činily 500 milionů liber (El-Fiki 1999).

V rámci následujících let byly nastavené ekonomické vazby udržovány, britský export do Egypta se každým rokem podstatně zvyšoval.¹⁰⁹ Odůvodnění lze opět nalézt v Národních bezpečnostních strategiích Velké Británie za rok 2008 a 2010, kdy byla rétorika ve vztahu k Blízkému východu obdobná. Velká Británie se zde stejně jako v předešlých dokumentech nevyjadřuje konkrétně k Egyptu, avšak svou zahraniční politikou cílí na ekonomický rozvoj celého blízkovýchodního regionu z důvodu snahy pomoci zajistit mu jako politicky klíčové oblasti svého zájmu, myšleno z hlediska blízkovýchodního mírového procesu a boje proti terorismu, dlouhodobou stabilitu (Cabinet Office 2008: 14–29).

Blízkovýchodní ekonomické trhy představují pro Velkou Británii stále nové otevřené možnosti, které by mohla v budoucnu využít za účelem propojení svých občanů, kterých k roku 2010 žije mimo domovinu okolo 5,5 milionu. Tato rétorika vychází z tendencí Velké Británie chápat sebe sama jako centrum světové sítě s pevnými zahraničními vazbami (HM Government 2010: 21).

V období před vypuknutím nepokojů v Egyptě Velká Británie vypracovala pod taktovkou UKTI investiční plán s názvem *Britain open for Business*, ve kterém zhodnocuje ekonomickou situaci posledních let v globálním měřítku, a to včetně ekonomické krize eskalující v letech 2007–2008. Představuje však klíčové trhy, na něž se chystá zaměřit, kdy současně

¹⁰⁸ Egyptian British Business Council. *Economic Background* (http://www.ebbc-uk.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=203, 21. 04. 2014).

¹⁰⁹ HM Revenue and Customs. *Data by commodity code* (<https://www.uktradeinfo.com/Statistics/BuildYourOwnTables/Pages/Table.aspx>, 22. 04. 2014).

věnuje značnou pozornost rychle rostoucím trhům zemí Blízkého východu¹¹⁰ (UK Trade and Investment 2011: 4). Tyto chápe jako svého dlouholetého partnera, se kterým se chystá navázat spolupráci v nových ekonomických odvětvích v následujících letech. Jedná se tak například o kosmický prostor včetně mobilní komunikace a navigačních systémů, které budou z hlediska svého komerčního využití státy na Blízkém východě v dohledné budoucnosti velmi žádané. Velká Británie cílí na spolupráci s místními obchodními společnostmi prostřednictvím UKTI, jejichž úkolem však bude především také snaha pomoci britským firmám prodat satelitní a další zboží místním. Dlouhodobým cílem je vytvoření společné obchodní rady mezi Velkou Británií a blízkovýchodním regionem¹¹¹ s cílem udržení stávajících dobrých obchodních vztahů se zeměmi i v rámci privátního sektoru (UK Trade and Investment 2011: 46–72).

S Egyptem chce Velká Británie dle obchodní strategie, jejíž revize byla plánována po dvouletém horizontu,¹¹² během pěti let sumu společného obchodu zdvojnásobit. Během února 2011 proto byla vyslána do Egypta britská obchodní delegace vedená premiérem a ministrem pro obchod a investice, aby u kulatého stolu debatovala rozvoj bilaterálního obchodu s egyptskými obchodníky i Centrální bankou. Součástí plánu britské delegace pak byla i návštěva Kataru, Kuvajtu i Ománu (UK Trade and Investment 2011: 35–41).

Nabízí se zde však otázka, jaké bylo pokračování vzájemných ekonomických vztahů vzhledem k politické situaci uvnitř Egypta. Výchozí bod představuje skutečnost, že pro Velkou Británii Egypt i přes občanské rebelie stále zůstával a zůstává jako jedna ze tří nejsilnějších regionálních ekonomik společně se Saúdskou Arábií a Spojenými arabskými emiráty esenciálním centrem jak mezinárodního, tak regionálního obchodu s vazbami na Afriku, Asii i Evropu. Velká Británie i po Arabském jaru obsadila první příčku

¹¹⁰ Tyto trhy jsou označovány pojmem tzv. emerging markets (UK Trade and Investment 2011: 4).

¹¹¹ Mělo by se jednat o obchodní radu na obdobné bázi již existujících rad, například China-Britain Business Council či ASEAN-UK Business Council (UK Trade and Investment 2011: 72).

¹¹² Od 24. ledna 2014 dostupná zde: <https://www.gov.uk/government/publications/britain-open-for-business-the-next-phase>, 22. 04. 2014).

zahraničních investic do Egypta, které se k roku 2013 vyšplhaly k 30 miliardám amerických dolarů (UK Trade and Investment 2013: 5). Britský export do Egypta měl do konce roku 2011 stoupající tendenci, v letech 2012–2013 však došlo k jeho snížení.¹¹³ Došlo tak propadu exportu až o 11 %, v případě importu do Velké Británie směrem z Egypta se jednalo v roce 2012 oproti roku 2011 o propad o 21 % (UK Trade and Investment 2013: 5). Velká Británie odvozuje propad od politické nestability, ekonomické vztahy však nepřerušuje. Její vláda včetně parlamentu vyjádřila znepokojení nad skutečností, že Egypt v roce 2011 nepřijal finanční pomoc z mezinárodních fondů a jako člen širokého spektra ekonomických mezinárodních organizací cílila na vyjednávání vhodných podmínek, za kterých by Egypt mezinárodní fondy byl ochoten přijmout. Současně však poukazovala vzhledem k netransparentnosti nakládání se státními financemi za dob prezidenta Mubáráka na nutnost kontroly těchto finančních toků (Foreign Affairs Committee 2012: 8). Z tohoto důvodu také již od března 2011 Velká Británie operovala se seznamem celkem devatenácti tzv. dosazených osob,¹¹⁴ mezi kterými se kromě bývalého prezidenta Husního Mubáráka objevuje i jeho manželka, synové a členové jeho bývalé vlády (HM Treasury 2011: 1–2). Těmto osobám bylo v rámci regulace *Egypt Assets-Freezing Regulation 2011* znemožněno jakkoliv nakládat se státním majetkem.¹¹⁵ Tento případ souvisí s britským upozorňováním na konkrétní problémy v egyptské ekonomice, zejména pak korupci, nepřehlednost regulačního systému a protekcionismus (UK Trade and Investment 2013: 5).

V současné době v Egyptě investuje okolo 900 britských společností, jejichž zájem se dlouhodobě opírá o obchod s ropou a zemním plynem. Spektrum investic však zasahuje i do sféry telekomunikačních zařízení, obchodu s farmaceutikou a kovovými rudami. Mezi nejznámější působící firmy

¹¹³ HM Revenue and Customs. *Data by commodity code* (<https://www.uktradeinfo.com/Statistics/BuildYourOwnTables/Pages/Table.aspx>, 22. 04. 2014).

¹¹⁴ Z anglického názvu: Current List of Designated Persons: Egypt.

¹¹⁵ The National Archive (2011). *The Egypt (Assets-Freezing) Regulations 2011* (<http://www.legislation.gov.uk/uksi/2011/887/regulation/3/made>, 22. 4. 2014).

se řadí společnosti *Shell*, *British Gas*, *Vodafone* či *Unilever* (UK Trade and Investment 2013: 5). Podle zpráv z konce roku 2013 se Velká Británie prostřednictvím UKTI zajímá i o egyptské přístavy Suez, Port Said či Alexandrii, ve kterých shledává skvělé příležitosti pro realizaci svých investorů. Zatím se však pracuje na odborné zprávě, která by měla britské zájmy blíže specifikovat.¹¹⁶

8. 1 Arab Partnership Economic Facility (APEF)

Jak jsme již uvedli výše, program AP představuje zahraničně-politický nástroj, kterým britská strana reagovala na události Arabského jara v zasažených státech. APEF, jehož existence spadá pod Ministerstvo pro mezinárodní rozvoj, byl vytvořen za účelem pomoci těmto státům stabilizovat jejich ekonomiku včetně cen potravin, vytvořit nové transparentní finanční instituce a pracovní místa, současně pak doprovodnými kroky přivést země k opětovnému ekonomickému růstu a zabránit šíření chudoby. Tyto cíle Velká Británie naplňuje investicemi do různých, jak britsko-egyptských vládních, tak mezinárodních programů. Příkladem tak může být investice 5 milionů liber do *Evropské banky pro rekonstrukci a rozvoj* (EBRD) nebo kroky podniknuté v rámci *APEF Country Impact Fund*. Jedná se o fond s rozpočtem 7 milionů liber, jehož úkolem je hledat a financovat odpovídající projekty, které budou schopny řešit konkrétní problémy v konkrétní zemi, jež jsou v obecné rovině vystiženy základními třemi klíčovými oblastmi, kterým se APEF věnuje (viz výše). V současné době v Egyptě fungují dva programy, přičemž oba dva se vztahují k zemědělství. Prvním a zároveň společným s Tuniskem je projekt *Mercy Corps*, jež menším statkářům zajišťuje potřebnou technologickou vybavenost a přístup ke kapitálu. Technickou podporu, ale i „podporu vstupu na trh“ zprostředkovává venkovským zemědělcům mezinárodní program *The World Bank Development Marketplace*

¹¹⁶ British Embassy Cairo (2013). *UK interest in investment in Egypt's ports*. 11. 12. 2013 (<https://www.gov.uk/government/world-location-news/uk-interest-in-investment-in-egypts-ports>, 22. 04. 2014).

(Department for International Development – Foreign and Commonwealth Office 2013: 1–2).

8. 2 G8 Broader Middle East Initiative (G8 BMENA)

Ačkoliv jsme v této práci iniciativu G8 BMENA zmínili již v části práce věnující se politickým vztahům Velké Británie vůči Egyptu, je nutné podotknout, že kromě této sféry se iniciativa, již v roce 2013 předsedal právě Egypt v součinnosti s Velkou Británií zároveň vedoucí toho roku G8, angažuje i v oblasti ekonomického rozvoje. Zde vytyčuje hlavní tři body, na které je třeba se v Egyptě, potažmo celém Blízkém východě, soustředit. Jsou jimi „*obnova majetku, povzbuzení podnikatelství*“ a zaměření se na „*malé a střední podniky*“ (Chatham House 2013: 4). Snaží se tak za pomoci mezinárodní účasti s odvoláním na rezoluce OSN blokovat korupci v Egyptě, zaměřuje se však i na finanční podporu vzdělání studentů, potenciálních podnikatelů. Soustředí se na zlepšení průhlednosti legislativy týkající se obchodu, boj s korupcí a implementaci odpovídajících zákonů úrovně mezinárodních zákonných úprav, či zjednodušení vstupu blízkovýchodních firem na mezinárodní trhy a zatraktivnění Egypta pro přísun zahraničních investic. Klíčovým krokem je vytvořit pracovní místa pro mladé lidi a ženy, jelikož jejich nezaměstnanost byla jedním z průvodních negativních prvků egyptské ekonomiky před Arabským jarem. Vlády států BMENA a Velká Británie si z tohoto důvodu uvědomují nutnost zaměřit se v první řadě na zavedení moderních vzdělávacích programů, které připraví odborníky do potřebných oborů. V Egyptě však v současné době chybí těleso, které by financovalo podobné vzdělávací programy a politiku zaměstnanosti. G8 a BMENA proto vytvořila speciální pracovní skupinu, která má za úkol najít způsoby k jejich zajištění (Chatham House 2013: 2–8).

8. 3 The Deauville Partnership

Jedná se o program, vycházející z britského předsednictví v G8 v roce 2013 a politiky Ministerstva zahraničí, Ministerstva obrany a Ministerstva pro mezinárodní rozvoj udržování míru a stability v regionu Blízkého východu, jehož hlavním krédem je poskytnout blízkovýchodním státům zasaženým

Arabským jarem pomocnou ruku k vybudování ekonomicky stabilních států. Velká Británie i v tomto případě spoléhá na zainteresovanost mezinárodního společenství a jeho finančních institucí, které by podpořily nově vznikající egyptské firmy a poskytly své investice k zajištění nových pracovních míst. K tomuto účelu byl vytvořen speciální systém, který umožní sdílet egyptským a dalším blízkovýchodním malým a středním podnikům know-how zahraničních zaběhnutých firem členských států G8. K financování veškerých těchto aktivit byl v rámci programu vytvořen tzv. *Transition Fund*, do kterého přispívá Velká Británie i všechny státy G8, a který pak následně flexibilně reaguje na potřeby států a poskytuje finanční prostředky na projekty směřující k ekonomickým reformám (Department for International Development – Foreign and Commonwealth Office – HM Treasury 2013: 2–6). Do tohoto fondu, jehož existence je omezena roky 2012–2015, se samotná Velká Británie chystá přispět částkou 16 milionů liber, které budou věnovány kromě výše specifikovaných účelů na vytvoření platformy spolupráce mezi regionálními a mezinárodními finančními institucemi (Department for International Development – Foreign and Commonwealth Office 2013: 1).

9. Zahraniční politika Velké Británie v Egyptě po a před Arabským jarem (komparace)

O Arabském jaru můžeme hovořit jako o přelomovém okamžiku v historii Egypta, kdy dlouholetý autoritářský prezident Husní Mubárák odstoupil pod tlakem protestů ze svého úřadu (Tudoroiu 2011: 380). Zahraniční politika Velké Británie z tohoto důvodu byla do značné míry ovlivněna děním v Egyptě, přičemž prostřednictvím vládních prohlášení tlačila na dodržování lidských práv a svobod, implementaci demokratických principů včetně zamezení korupčním praktikám ve státních úřadech (Hague 2011a). Zájmem Velké Británie bylo především Egypt jako geostrategického partnera na Blízkém východě politicky stabilizovat, a to mírovými prostředky (Foreign Affairs Committee 2012: 59–62). V tomto směru tak cílila na spolupráci s britskými, ale i mezinárodními organizacemi pod hlavičkou APPF,

kdy poskytovala finanční prostředky na monitoringy voleb, pozorovatelské mise či větší zainteresovanost žen v politice.¹¹⁷

Důraz na demokratické hodnoty a dodržování lidských práv a svobod byly i rétorikou britské zahraniční politiky před Mubárakovým pádem. Ve svých Národních bezpečnostních strategiích uváděla vždy monarchie Blízký východ jako klíčovou oblast, současně se pak ale v žádné z těchto strategií nevyjadřovala explicitně pouze k Egyptu. A to ani jako ke spojenci, ale ani jako eventuálně rizikovému aktérovi (Cabinet Office 2008: 20–49, HM Government 2010: 4–22, Secretary of State for Defence 1998: 10–17). S Egyptem se snažila spolupracovat a pomoci mu při demokratickému přechodu.¹¹⁸ Často v této oblasti spoléhala na spolupráci zejména Spojených států amerických a mezinárodního prostředí (Al-Sayyid 2012: 84), přičemž tento faktor lze rozeznat i v období po Arabském jaru v přístupu k APPF.¹¹⁹

Z hlediska bezpečnostních vztahů tu po egyptských protestech byla pro Velkou Británii rizika ohrožení národní bezpečnosti spojená s možným rozvojem terorismu a zbraněmi hromadného ničení v nestabilní zemi. Ostrovní mocnost se proto snažila v tomto ohledu zintenzivnit spolupráci s Egyptem a všemi blízkovýchodními státy s cílem vytvořit zónu bez zbraní hromadného ničení. Můžeme se domnívat, že rozměru světové mocnosti také dostála krokem, kdy v roce 2013 chtěla zaštitit související konferenci (Adamson 2013).

Rizika spojená s hrozbou terorismu a zbraní hromadného ničení si Velká Británie uvědomovala i před Arabským jarem. Byť Egypt přímo nechápala

¹¹⁷ Foreign and Commonwealth Office (2013). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 12/13* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/229670/Project_list_2012-13.pdf, 3. 04. 2014).

¹¹⁸ Foreign and Commonwealth Office (c). *Edited Transcript of the Final Conference by Prime Minister Tony Blair* (<http://www.g8.utoronto.ca/summit/2004seaisland/blair040610.html>, 30. 03. 2014).

¹¹⁹ Foreign and Commonwealth Office (2013). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 12/13* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/229670/Project_list_2012-13.pdf, 3. 04. 2014).

jako přímé ohrožení, opakovaně na ně poukazovala v souvislosti s celým blízkovýchodním regionem v Národních bezpečnostních strategiích z let 1998 (Secretary of State for Defence 1998: 9–35), 2008 (Cabinet Office 2008: 11–26) a 2010 (HM Government 2010: 3–29). Obdobně jako v předchozím případě můžeme vysledovat tendence spolupracovat při zajištění bezpečnosti na multilaterální úrovni (Cabinet Office 2008: 26–31), přičemž projev vojenské síly nebyl preferován jako zahraničně-politický nástroj (Plesch 2006: 26).

I přes politické nepokoje Velká Británie navázala na období před Mubárákovým pádem a ekonomické vztahy s Egyptem neukončila. Ačkoliv jsme mohli zaznamenat několik výkyvů v exportech do Egypta, Velká Británie zůstává jedním z nejvýznamnějších egyptských zahraničních investorů. Egypt vzhledem ke své výhodné geopolitické poloze slouží jako významný obchodní uzel (UK Trade and Investment 2013: 5).

V současné době se také, opět i v návaznosti na spolupráci s dalšími státy, snaží podpořit zlepšení obchodního legislativního rámce zbaveného korupce, pomoci snížit nezaměstnanost a udržet Egypt zajímavý pro mezinárodní obchodníky a zahraniční investice (Chatham House 2013: 2–8).

Jak lze nyní říci, britská zahraniční politika nedošla ve zkoumaném období zásadních změn, pouze je možné rozeznat prohloubení snah Velké Británie na některých tématech spolupracovat více. Jedná se především o lidská práva, přechod k demokracii, korupci a terorismus včetně zbraní hromadného ničení. Její charakteristika zahraniční politiky však v obou případech odpovídá zahraniční politice světové mocnosti, přičemž spektrum zájmů zůstává konzistentní. Při zajištění vlastní bezpečnosti inklinuje k mírovým prostředkům, užití vojenské síly se vyhýbá. V průběhu zkoumaného období také rozeznáváme tendence ke spolupráci, a to jednak přímo mezi Velkou Británií a Egyptem, tak i s mezinárodní účastí. K přerušení vzájemných vztahů ani diplomatických kontaktů tak nedošlo. Na základě uvedené komparace se tak nyní můžeme domnívat, že britská zahraniční politika vůči Egyptu se v důsledku událostí Arabského jara, tedy pádu režimu dlouholetého

prezidenta Husního Mubáráka v roce 2011, nezměnila. Vyvozené závěry jsou však vzhledem k nepředvídatelnosti situace platné pouze pro zkoumané období. Proto zůstává otázkou, jakým směrem bude v Egyptě pokračovat další vývoj a jakým způsobem ovlivní britskou zahraniční politiku.

Závěr

Vztahy Velké Británie a Egypta se vyznačují dlouholetou tradicí sahající až do 19. století k Osmanské říši. Ačkoliv britský vliv v Egyptě, potažmo na Blízkém východě, srovnatelný s dobami vrcholného kolonialismu po Suezské krizi zeslábl, vztahy mezi oběma zeměmi přetrvaly až do současné doby. Byť si Velká Británie uvědomovala, že vláda Husního Mubáráka, jež k moci nastoupil v roce 1981, neodpovídala zdaleka demokratickým principům a docházelo ke korupci, v rámci své zahraniční politiky na zemi nahlížela jako na strategického partnera Blízkého východu. Partnera, jehož stabilita zaručuje alespoň do určité míry bezpečnost v regionu včetně plynulosti mezinárodního obchodu, ve kterém Egypt zastupuje významný bod.

Události Arabského jara však bezpochyby změnilly situaci v Egyptě a období autoritářského režimu Husního Mubáráka roku 2011 skončilo. Jaký vliv však tato skutečnost měla na Velkou Británii? Tato otázka vystihuje cíl práce, kterým bylo zodpovědět základní výzkumnou otázku, zda se britská zahraniční politika vůči Egyptu v důsledku událostí Arabského jara, tedy pádu režimu dlouholetého prezidenta Husního Mubáráka v roce 2011 změnila – a pokud ano, v jakých aspektech?

K naplnění cíle předkládané práce jsme použili metodu komparace, která nám na základě stanovených kategorií komparačních kritérií umožnila případnou změnu zahraniční politiky detekovat.

Po vlně projevené nevole vůči nastavenému režimu a nedostatku pracovních míst zejména pro mladé občany se profilovala i britská zahraniční politika. Do značné míry však navázala na svou předchozí rétoriku. Klíčovými tématy, která bychom mohli ve vládních dokumentech a politických projevech nalézt, tak byla podpora přechodu Egypta k demokratickému státnímu uspořádání, spolupráce při zamezování terorismu a organizovaného zločinu obecně včetně zbraní hromadného ničení. V neposlední řadě pak i posílení obchodních vztahů mezi Velkou Británií a Egyptem.

Obhajoba demokratických hodnot a dodržování lidských práv a svobod vyplývá z demokratického charakteru britského politického systému. Z tohoto

důvodu byla mimo jiné motivována jako světová velmoc dozorovat a pomáhat s jejich dodržováním i v Egyptě, jak známo strategickém partneru Blízkého východu. Vzniklé nepokoje v Egyptě podnítily britské snahy k zajištění stability země, jež mělo naplnit Muslimské bratrstvo, respektive Mohamed Mursí. Stále však přetrvávalo znepokojení Velké Británie vlivem upírání svobody vyjadřování médiím a užívání násilných praktik vůči protestujícím. Nerozhodla se však k žádné intervenci a svou zahraniční politiku držela na rovině spolupráce jak přímo s Egyptem, tak i se zainteresováním dalších aktérů. Hlavními strukturami první zkoumané kategorie tak bylo Ministerstvo zahraničí a Ministerstvo pro místní rozvoj, a to v rámci Arabského partnerství, které prostřednictvím svých fondů poskytovalo finanční prostředky příslušným organizacím na monitoring situace v Egyptě a zajištění zlepšení možností občanů a hlavně žen účastnit se v politickém životě. Z tohoto hlediska Velká Británie de facto navázala na zahraniční politiku aplikovanou v letech Mubárákovy vlády, ve které se objevovala stejná témata.

Obdobného postupu se Velká Británie držela i v případě bezpečnostních vztahů. Zde jsme naši pozornost zaměřili na boj proti terorismu a zbraním hromadného ničení, které se jako klíčové body národního zájmu objevovaly již v několika předchozích uvedených Národních bezpečnostních strategiích před Arabským jarem. Jako světová mocnost, která vlastní jaderné zbraně, nabídla Velká Británie Egyptu z tohoto důvodu asistenci při tvorbě jeho vlastní protiteroristické strategie, nicméně propojila ji i s politickými cíli. Vyžadovala tak od Egypta zrušení výjimečného stavu a dodržování lidských práv.

Pozornost Velké Británie směrem k vytvoření blízkovýchodní zóny bez zbraní hromadného ničení se oproti předchozím letům v důsledku Arabského jara zintenzivnila. V minulosti jsme mohli zaznamenat její dočasný nezájem o tuto problematiku, avšak v konečném důsledku její kroky nabyly úrovně supervizora celého procesu. Stejně jako v předchozí kategorii poskytla štědré finanční prostředky, dokonce se snažila konferenci k vytvoření zóny sama uspořádat. Ačkoliv však k jejímu vytvoření v rámci zkoumaného období zatím nedošlo, stále se toto téma objevuje mezi prvořadými.

K přerušení ekonomických vazeb vlivem nepokojů v Egyptě také nedošlo. I když připouštíme určitou fluktuaci v konkrétních finančních částkách, Velká Británie i po Arabském jaru zůstala největším investorem v Egyptě a navázala tak na tradici vedoucí k roku 1970. Klíčovým útvarem praktického vymezení britských obchodních zájmů v Egyptě zastupovala dlouhodobě tělesa UKTI a APEF, která napomáhala vzájemné interakci firem obou zemí či hledání nových investičních možností. I v této kategorii můžeme vysledovat tendence Velké Británie přizvat ke spolupráci další země, v tomto případě státy G8 a BMENA.

Komparace britské zahraniční politiky zprostředkovala možnost zodpovědět výzkumnou otázku, čímž jsme naplnili cíl práce. Došli jsme tak ke zjištění, že ke změně britské zahraniční politiky ve zkoumaném období nedošlo.

Ačkoliv jsme následné skutečnosti zmínili několikrát v textu, je na tomto místě nutno podotknout, že v průběhu práce jsme se setkali s obtížemi, které ve výsledku omezily zjištěné závěry. Prvním limit představuje fakt, kdy zejména použité Národní bezpečnostní strategie, ale i další dostupné materiály, nevěnují příliš pozornosti specificky Egyptu. Oblast Blízkého východu tak často paušalizují na úroveň jednoho regionálního celku. Jako druhý limitační faktor zde stojí omezená aplikovatelnost a platnost zjištěných závěrů. Předkládaná práce pracuje s omezeným časovým horizontem s horní hranicí nastavenou na konec roku 2013, která současně tvoří hranici platnosti závěrů. Hlavním důvodem pro toto omezení je stále neuklidněná situace v Egyptě, zemi, která stihla od pádu Husního Mubáráka svrhnout další hlavu státu. Nelze tak v žádném případě předvídat další vývoj, současně pak ani nelze návazně předpovědět eventuální koncept britské zahraniční politiky. Z tohoto pohledu by bylo zajímavé sledovat další vývoj a směřování britské zahraniční politiky, zda by jako světová velmoc v případě eskalace napětí a násilí v Egyptě odbočila z dosavadní mírové politiky a přistoupila by například k aplikaci vojenské síly či nikoliv.

Seznam literatury

Knihy a odborné články

Alden, Chris – Aran, Amnon (2012). *Foreign Policy Analysis: New approaches* (Oxon: Routledge).

Al-Sayyid, Mustapha Kamel (2012). The UK and the Question of Democracy Promotion in Egypt. In: Brehony, Noel – El-Desouky, Ayman, *British-Egyptian Relations from Suez to the Present Day* (London: SAQI), s. 82–99.

Ash, G. Timothy (2001). Is Britain European? *International Affairs: Royal Institute of International Affairs* 77 (1), s. 1–13.

Blažek, Tomáš (2006). Liberalismus. In: Pšeja, Pavel eds., *Přehled teorií mezinárodních vztahů* (Brno: Masarykova univerzita v Brně), s. 43–61.

Brehony, Noel (2012). The Political and Economic Context of the British-Egyptian Relations. In: Brehony, Noel – El-Desouky, Ayman, *British-Egyptian Relations from Suez to the Present Day* (London: SAQI), s. 20–38.

Brown, Keith – Cook, Guy eds. (2010). *Oxford Guide to British and American Culture* (Oxford: Oxford University Press).

Burgrová, Helena (2011). Egypt. In: Burgrová, Helena – Ježová, Michaela eds., *Současný Blízký východ* (Brno: Barrister&Principal), s. 77–90.

Čejka, Marek (2013). *Izrael a Palestina: Minulost, současnost a směřování blízkovýchodního konfliktu* (Brno: Barrister&Principal).

Dabashi, Hamid (2012). *The Arab Spring: The End of Postcolonialism* (New York: Zed Books).

Danahar, Paul (2013). *The New Middle East* (New York: Bloomsbury Press).

Drulák, Petr (2003). *Teorie mezinárodních vztahů* (Praha: Portál).

Druláková, Radka – Drulák, Petr (2011). *Tvorba a analýza zahraniční politiky* (Praha: Nakladatelství Oeconomica).

Hobson, M. John (2003). *The state and international relations* (Cambridge: Cambridge University Press).

Hudson, M. Valerie – Vore, S. Christopher (1995). Foreign Policy Yesterday, Today, and Tomorrow. *Mershon International Studies Review* 39 (2), s. 209–238.

Kaarbo, Juliet – Ray, L. James (2011). *Global Politics* (Wadsworth: Cengage Learning).

Klímová, Eva eds. (2004). *Školní atlas světa* (Praha: Kartografie Praha).

Moffitt, Fiona (2012). Egypt's Economic Reform Programme. In: Brehony, Noel – El-Desouky, Ayman, *British-Egyptian Relations from Suez to the Present Day* (London: SAQI), s. 154–169.

Morris, Justin (2011). How Great is Britain? Power, responsibility and Britain's Future Global Role. *The British Journal of Politics and International Relations* 13 (3), s. 326–347.

Müller, David (2005). Realismus. In: Pšeja, Pavel eds., *Přehled teorií mezinárodních vztahů* (Brno: Masarykova univerzita v Brně), s. 24–41.

Najjar, Fauzi M. (2008). The Future of Democracy in Egypt. *Criticle Middle Eastern Studies* 17 (2), s. 117–133.

Ponižilová, Martina (2011). Blízký východ. In: Cabada, Ladislav – Šanc, David a kol., *Panregiony ve 21. století – Vývoj a perspektivy mezinárodních makroregionů* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 112–141.

Shaker, Mohammed (2012). Egypt and Britain Working Together: Dealing with WMD in the Middle East. In: Brehony, Noel – El-Desouky, Ayman, *British-Egyptian Relations from Suez to the Present Day* (London: SAQI), s. 70–81.

Starr, Harvey eds. (2006). *Approaches, levels and methods of analysis in international politics* (New York: Palgrave Macmillan).

Tudoroiu, Theodor (2011). Assessing Middle Eastern trajectories: Egypt after Mubarak. *Contemporary Politics* 17 (4), s. 373–391.

Wasson, Ellis (2010). *Dějiny moderní Británie od roku 1714 po dnešek* (Praha: Grada Publishing).

Williams, Paul (2004). Who's Making UK's Foreign Policy. *International Affairs* 80 (5), s. 911–929.

Internetové zdroje

Adamson, Jo (2013). UK Statement at the Second Session of the 2015 Non-Proliferation Treaty Review. *Government UK*. 30. 04. 2013 (<https://www.gov.uk/government/world-location-news/uk-statement-at-the-second-session-of-the-2015-non-proliferation-treaty-review>, 4. 04. 2014).

Aggour, Sara (2014). Tourism down 30,7% in December: CAMPAS. *Daily News Egypt*. 15. 2. 2014 (<http://www.dailynewsegypt.com/2014/02/15/tourism-declines-30-7-december-capmas/>, 21. 04. 2014).

Ajami, Fouad (2012). The Arab Spring at One. *Foreign Affairs*. March/April 2012 (<http://www.foreignaffairs.com/articles/137053/fouad-ajami/the-arab-spring-at-one>, 27. 04. 2014).

Ashton, Catherine (2010). *Statement by EU High Representative Catherine Ashton on the elections to the People's Assembly of Egypt* (http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/EN/foraff/118243.pdf, 3. 04. 2014).

BBC (2013). *Q&A: Egypt in Turmoil*. 21. 03. 2013 (<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-23146910>, 30. 03. 2014).

BBC (2014a). *1500 UK forces personnel to go in latest military cuts*. 23. 01. 2014 (<http://www.bbc.com/news/uk-25854374>, 27. 04. 2014).

BBC (2014b). *Egypt Profile*. 1. 04. 2014 (<http://www.bbc.com/news/world-africa-13313370>, 1. 04. 2014).

Bennister, Mark (2011). *The Role and Powers of Prime Minister. Political and Constitutional Reform Committee*. 15. 03. 2011 (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201011/cmselect/cmpolcon/writev/842/m6.htm>, 22. 03. 2014).

Brabant, Malcolm (2005). *Jailed Nour Tests Egypt's Democracy*. *BBC* 8. 03. 2005 (<http://news.bbc.co.uk/2/hi/4328353.stm>, 30. 03. 2014).

British Embassy Cairo (2013). *UK interest in investment in Egypt's ports*. 11. 12. 2013 (<https://www.gov.uk/government/world-location-news/uk-interest-in-investment-in-egypts-ports>, 22. 4. 2014).

Cabinet Office (2008). *The National Security Strategy of the United Kingdom: Security in an Independent World* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/228539/7291.pdf, 4. 04. 2014).

Chatham House (2013). *2013 G8 Broader Middle East and North Africa (BMENA) Initiative: Civil Society Workshops* (<http://www.chathamhouse.org/publications/papers/view/197269>, 30. 03. 2014).

Campaign for Nuclear Disarmament UK (2010). *Nuclear Weapons States Briefings*. *Campaign for Nuclear Disarmament*. 26. 05. 2010 (<http://www.cnduk.org/global-abolition-briefings/722?task=view>, 19. 03. 2014).

Central Bank of Egypt (2006). *GDP Growth Rates* (<http://www.cbe.org.eg/english/economic+research/time+series/>, 21. 04. 2014).

CIA World Factbook (2014). *Country comparison: Population*. *CIA*. 2014 (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2119rank.html>, 19. 03. 2014).

Department for International Development. *What We Do* (<https://www.gov.uk/government/organisations/department-for-international-development/about>, 22. 03. 2014).

Department for International Development (2012). *UK Aid – standards for using the logo* (<https://www.gov.uk/government/publications/uk-aid-standards-for-using-the-logo>, 23. 04. 2014).

Department for International Development – Foreign and Commonwealth Office (2013). *The Arab Partnership Economic Facility*. 25. 03. 2013 (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/88485/Arab-partnership-economic-facility.pdf, 21. 04. 2014).

Egyptian British Business Council. *Economic Backround* (http://www.ebbc-uk.org/index.php?option=com_content&view=article&id=83&Itemid=203, 21. 04. 2014).

El-Fiki, Mona (1999). UK-Egypt “connect”. *Al-Ahram*. 18. 02. – 24. 02. 1999 (<http://weekly.ahram.org.eg/1999/417/ec3.htm>, 22. 03. 2014).

European Movement (2011). Britain and the EU: are there alternatives to membership? *Euromove*. 10. 2011 (<http://www.euromove.org.uk/index.php?id=6509>, 17. 3. 2014).

Foreign Affairs Committee (2006). *Foreign Policy Aspects of the War against Terrorism* (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200506/cmselect/cmfaaff/573/573.pdf>, 4. 4. 2014).

Foreign Affairs Committee (2012). *British Foreign Policy and the Arab Spring: Second Report of Session 2012-13* (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmfaaff/80/80.pdf>, 3. 04. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (2012). *Human Rights and Democracy: The 2011 Foreign & Commonwealth Office Report* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/35439/hrd-report-2011.pdf, 3. 04. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (2013). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 12/13* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/229670/Project_list_2012-13.pdf, 3. 04. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (2014a). *Arab Partnership Participation Fund* (<https://www.gov.uk/arab-partnership-participation-fund>, 3. 04. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (2014b). *Arab Partnership Programme Fund: Project List FY 13/14* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/230941/Project_list_2013-14.pdf, 3. 04. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (2014c). *Arab Partnership Programme Fund: 2011-2012 Projects* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/70028/uk-arab-partnership-projects-2011-2012.pdf, 24. 4. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (a). *What We Do?* (<https://www.gov.uk/government/organisations/foreign-commonwealth-office/about>, 22. 03. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (b). *Egypt Overview – Politics* (<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121212135632/http://fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/travel-advice-by-country/country-profile/middle-east-north-africa/egypt?profile=politics>, 22. 03. 2014).

Foreign and Commonwealth Office (c). *Edited Transcript of the Final Conference by Prime Minister Tony Blair* (<http://www.g8.utoronto.ca/summit/2004seaisland/blair040610.html>, 30. 03. 2014).

Forum for the Future (2013). *The G8 BMENA Initiative* (<http://www.forumforfuture.org/english/eDefault.aspx>, 30. 03. 2014).

Gay, Oonagh – Maer, Lucinda (2009). *The Royal Prerogative. House of Commons Library*. 30. 12. 2009 (www.parliament.uk/briefing-papers/SN03861.pdf, 19. 03. 2014).

Grossman, Elaine M. (2013). *Arab League to Convene Emergency Meeting on Mideast WMD-Free Zone. NTI*. 8. 11. 2013 (<http://www.nti.org/gsn/article/arab-league-convene-emergency-meeting-mideast-wmd-free-zone/>, 4. 04. 2014).

Government UK (2013). *Countering Weapons Proliferation* (<https://www.gov.uk/government/policies/countering-weapons-proliferation>, 4. 04. 2014).

Government UK (a). *Ministerial Role – Prime Minister* (<https://www.gov.uk/government/ministers/prime-minister>, 22. 03. 2014).

Government UK (b). *Departments, agencies and Public Bodies* (<https://www.gov.uk/government/organisations#foreign-commonwealth-office>, 22. 03. 2014).

Hague, William (2011a). *Foreign Secretary on Protest in Egypt* (<https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-on-protests-in-egypt>, 3. 04. 2014).

Hague, William (2011b). *Foreign Secretary Calls on President Mubarak to listen to Legitimate Grievances of Egyptian People* (<https://www.gov.uk/government/news/foreign-secretary-calls-on-president-mubarak-to-listen-to-legitimate-grievances-of-egyptian-people>, 3. 04. 2014).

Hague, William (2011c). *Foreign Secretary: We are on the side of a stable democratic future for Egypt* (<https://www.gov.uk/government/speeches/foreign-secretary-we-are-on-the-side-of-a-stable-democratic-future-for-egypt>, 3. 04. 2014).

House of Commons Publications (2002). *Standing Order of House of Commons 2000* (<http://www.publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmstords/27519.htm>, 21. 03. 2014).

HM Government (2010). *A Strong Britain in an Age of Uncertainty: The National Security Strategy* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/61936/national-security-strategy.pdf, 27.11. 2013).

HM Revenue and Customs. *Data by commodity code* (<https://www.uktradeinfo.com/Statistics/BuildYourOwnTables/Pages/Table.aspx>, 22. 04. 2014).

HM Treasury (2011). *Consolidated List of Financial Sanctions Targets in the UK* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/203946/Egypt_consolidated_list.pdf, 22. 4. 2014).

International Monetary Fund (2013). *Gross domestic product based on purchasing-power-parity (PPP) share of world total* (<http://goo.gl/9Dlq67>, 21. 04. 2014).

Kynclová, Kristýna (2012). Elie Kedourie a kapitoly britské politiky na Blízkém východě. *Antropowebzin* 2012 (1), s. 27–32 (<http://antropologie.zcu.cz/elie-kedourie-a-kapitoly-britske-politiky-na-blizkem-vychode>, 29. 11. 2013).

McEwen, Nicola (2003). The UK Constitution: Governing the UK. *BBC 1. 09. 2003* (http://news.bbc.co.uk/2/hi/programmes/bbc_parliament/2561719.stm, 19. 03. 2014).

MIIS (2011). *Egypt Nuclear Chronology* (http://www.nti.org/media/pdfs/egypt_nuclear_1.pdf?_=1316474849, 3. 04. 2014).

Ministry of Defence. *What We Do* (<https://www.gov.uk/government/organisations/ministry-of-defence/about>, 22. 03. 2014).

Nasralla, Shadia (2013). Egypt designates Muslim Brotherhood as terrorist group. *Reuters* 25. 12. 2013 (<http://uk.reuters.com/article/2013/12/25/uk-egypt-explosion-brotherhood-idUKBRE9BO08E20131225>, 30. 12. 2013).

NY Times (2014). *Mohamed Morsi* (http://topics.nytimes.com/top/reference/timestopics/people/m/mohamed_morsi/index.html?inline=nyt-per, 30. 03. 2014).

OECD (2014). *Gross Domestic Product: United Kingdom* (http://stats.oecd.org/Index.aspx?datasetcode=SNA_TABLE1, 19. 03. 2014).

Office for National Statistics (2014). *Gross Domestic Product Preliminary Estimate, Q4 2013* (http://www.ons.gov.uk/ons/dcp171778_350407.pdf, 19. 03. 2014).

Parliament UK (a). *Issues and Questions: Prime Minister, Prerogative and Power* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/political-and-constitutional-reform-committee/news/pm-powers-inquiry/discussion-paper-pm-powers/>, 22. 03. 2014).

Parliament UK (b). *How Parliament Works: The Two House System* (<http://www.parliament.uk/about/how/role/system/>, 19. 03. 2014).

Parliament UK (c). *How Parliament Works: Checking the Work of Government* (<http://www.parliament.uk/about/how/role/scrutiny/>, 19. 03. 2014).

Parliament UK (d). *Committees: Foreign Affairs Committee – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/foreign-affairs-committee/role/>, 21. 03. 2014).

Parliament UK (e). *Committees: The Joint Committee on National Security Strategy – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/joint-select/national-security-strategy/role/>, 21. 03. 2014).

Parliament UK (f). *Committees: Arms Export Control* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/other-committees/committee-on-arms-export-controls/>, 21. 03. 2014).

Parliament UK (g). *Committees: International Development Committee – role* (<http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/international-development-committee/role/>, 21. 03. 2014).

Plesch, Dan (2006). The Future of Britain's WMD. *The Foreign Policy Centre* (<http://fpc.org.uk/fsblob/722.pdf>, 4. 4. 2014).

Secretary of State for International Development. *The RT Hon Justine Greening MP* (<https://www.gov.uk/government/people/justine-greening>, 22. 03. 2014).

Secretary of State for Defence. *The RT Hon Philip Hammond MP* (<https://www.gov.uk/government/people/philip-hammond>, 22. 03. 2014).

Secretary of State for Defence (1998). Strategic Defence Review. *Ministry of Defence* (<http://fissilematerials.org/library/mod98.pdf>, 21. 04. 2014).

SIPRI (2012). *Top 15 table 2012* (<http://www.sipri.org/research/armaments/milex/Top%2015%20table%202012.pdf>, 19. 03. 2014).

SIPRI (2013). *SIPRI Military Expenditures Table* (<http://milexdata.sipri.org/files/?file=SIPRI+milex+data+1988-2012+v2.xlsx>, 19. 03. 2014).

State Information Service. *Egypt and Britain* (<http://www.sis.gov.eg/En/Templates/Articles/tmpArticles.aspx?CatID=122#UywoiF5N3-Z>, 22. 03. 2014).

The Intelligence and Security Committee of Parliament. *About the Committee* (<http://isc.independent.gov.uk/>, 21. 03. 2014).

The National Archive (2011). *The Egypt (Assets-Freezing) Regulations 2011* (<http://www.legislation.gov.uk/ukxi/2011/887/regulation/3/made>, 22. 4. 2014).

The World Bank (2012a). *Egypt – Country at a glance* (<http://www.worldbank.org/en/country/egypt>, 22. 04. 2014).

The World Bank (2012b). *Data: United Kingdom*. (<http://data.worldbank.org/country/united-kingdom>, 19. 03. 2014).

The World Bank (2013). *Gross Domestic Product* (<http://databank.worldbank.org/data/download/GDP.pdf>, 19. 03. 2014).

The World Bank (2014a). *Armed Forces Personnel, total* (http://data.worldbank.org/indicator/MS.MIL.TOTL.P1/countries/1W-GB?order=wbapi_data_value_2011%20wbapi_data_value&sort=desc&display=default, 27. 04. 2014).

The World Bank (2014b). *World Development Indicators – Egypt* (<http://databank.worldbank.org/data/views/reports/tableview.aspx>, 21. 04. 2014).

UK Trade and Investment (2011). *Britain Open for Business* (<http://www.ukti.gov.uk/uktihome/item/148300.html>, 21. 04. 2014).

UK Trade and Investment (2013). *Doing Business in Egypt* (https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/302944/Doing_Business_in_Egypt.pdf, 21. 04. 2014).

UK Trade and Investment (2014). *About UKTI*
(<http://www.ukti.gov.uk/uktihome/aboutukti.html>, 22. 03. 2014).

World Statistic Pocketbook (2013). *United Kingdom countryprofile: UN Data*.
(<http://data.un.org/CountryProfile.aspx?crName=United%20Kingdom>, 19. 03. 2014).

Resumé

The main objective of this bachelor thesis is to analyze British foreign policy in Egypt after the Arab Spring in the context of the Husni Mubarak's downfall from his long-standing presidency post. Our method to affirm or disprove the possible change in British foreign policy was to split our research period into two parts and compare them consecutively. As a result, we focused on comparing the period limited by the Mubarak's downfall and the year of 2013 with the period of Mubarak's reign during 1981–2011.

While staying at the state level of analysis, we aimed at the determination of the three comparative criteria categories, which would help analyze the foreign policy change. These are the political relations of Great Britain to Egypt, security relations and economic relations. In the first category, we studied the British interest in democracy promotion and human rights promotion in state standing as its long-standing and geopolitically strategic partner. Then, our intention was taken to the threat linked to terrorism and weapons of mass destruction. Last but not least, we analyzed the British exports to Egypt, its investments and help to reorganize the Egyptian economic system as well as boosting up the employment policy.

In the theoretical section, we described the state level of analysis of the foreign policy analysis, categorized Great Britain as the world power along with corresponding foreign policy measures and simultaneously outlined the British foreign policy apparatus. Then, in the subsequent practical section, we concretely focused on the real British policies towards Egypt in the given periods.

Great Britain is still one of the dominant world's powers and its foreign policy fits to the scale. Although the Arab Spring revolts could have made the perception of Egypt in British government's eyes untrustworthy, its foreign policy in those criteria categories remained pretty consistent. It relied on measures such as co-operation and conflict resolutions not involving violence or military intervention.

Přílohy

1. Armádní výdaje Velké Británie v letech 2007–2013 v milionech amerických dolarů.
(<http://milexdata.sipri.org/files/?file=SIPRI+milex+data+1988-2012+v2.xlsx>, 19. 03. 2014).

2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
60 375	63 070	64 297	62 942	60 284	57 717	56 231

2. Logo britské rozvojové pomoci
(<https://www.gov.uk/government/world-location-news/womens-groups-empowered-to-improve-their-communities-in-tajikistan>, 22. 03. 2014).

